

AGU

Nr. 21

26 Mai 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

HAAPSALUS, KARJA T. 3. **J. SAAR** NAROOVA - JÕESUUS,
MEREKÜLA TÄNAV 32.

TALLINNAS, NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSED VIIMASTE
MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID,
KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄREL-
VALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

«PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemale võima-
luslega sisseseatud

trükkida

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
mitmekesisem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, moodsa
abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseseade tõttu pa-
remate väljamaa selle-
kohaste eitevõtetega
-- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

FASCISM.

Valimiste tagajärgi vaadeldes paistab silma, et nimelt keskklass see kõige rahutum, kindlustum ja kõikuvam element oma poliitilistes vaadetes on. Parempoolsed, kuhu kuulub meie jõukam põllumeeste kiht — ja, nagu arvud näitavad, ka kaunike osa linnalasi — arvatavasti muidugi jõukam kiht! — on enestele kindla seisukoha valinud ega jookse igal valimisel enda parteist ära teist paremat otsima.

Samuti on lugu töörahvaga, kes kindlasti sotsialistlikke või kommunistlikke leeri jäävad, ainult temperamendi järele kas kahvatumat või veripunasemat lipu värvi valides.

Sootu teine lugu on keskklassiga, kes ei kuulu proletaarlaste hulka ehk ei taha ennast selleks tunnustada, kes oma huvide kaitsemist ka parempoolse partei hooleks ei usalda.

See otsib rahutult keskpäiga parteide hulgas õiget, kargab korraks rahvaerakonda, siis tööerakonda ja, mõlemaist pettunud, loodab mõnest uuest erakonnast päästmist või kättetasu nende parteidele, kes tema kõiki soove ei ole täitnud. Keskklass on see, kes sünnitab kuulsa parlamentlike „soo“. Ainult keskklass võis meil tekitada hulga uusi parteilisi rühmitusi, mis sama vähe jäävad on kui keskklassi meeleolud. Ainult keskklassi hingi püüdes võivad poliitilise elu pinnale kerkida ühepäeva poliitikerid ja igasugu poliitilised õnneotsijad.

Väljamaail on viimasel ajal tähele pandud, et fascism omale jõudusid peasjalikult keskklassist mobiliseerib. Fascistlikest voolust kõneledes peab kodanline Saksa leht „Vossische Zeitung“ huvitavaks nähtuseks, et kommunismi, äärmise pahempoolsuse, vastu mitte kommunistide õiged vastased — kapitalistid ja töösturid — ei astu, vaid keskklassi elemendid, kes rõõpast välja löödud, kes enam ise endid aidata ei suuda ja sellepärast teisi hakkavad päästma, mussolinidele legionäärideks astudes, neilt teenistust otsides.

Fascism on küll ainult Itaalias võidule pääsenud, aga fascistlik liikumine on paljudes riikides tugevasti maad võtnud. Eelpool nimetatud leht mainib nende hulgas Schveitsi, Hollandit, Jugoslaaviat, Rumeeniat, Ungari, Hispaaniat ja Ameerikat. Nendele võiksime Läti juure lisada, kus fascistlik „Rahvusline klubi“ end esimesel mail s. a. juba võimsalt demonstree-rinud.

Mis on fascism? Meie võiks teda kõige lihtsamalt ja arusaadavamalt parempoolseks rahvusliseks diktatuuriks nimetada. Niisugune on ta Itaalias, niisugusena avaldub ta mujal. Igalpool toetab ta ennast ka kiriku najale. (Aga see on üldine konservatiivsete ja parempoolsete voolude omadus.)

Erilise laadi on fascistlik liikumine P.-Ameerika Ühisriikides omandanud. Seal võib seda

nähtust peaaegu jandiliseks pidada. Fascistid moodustavad seal nägematu keisririigi „Ku Klux Klani“. Selle veidralt kõlava organisatsiooni liikmeteks ei ole jällegi ei suurkapitalistid ega ka töölised, vaid igasugune „vallaline“ element. Nad kannavad oma õisetel olengutel pikki valgeid piiskopikuubesid ja tsirkusetolamütse, mis kõrge koonuse vormi. Näod on kaetud. Olenguid peetakse kirikutes ja muus ruumes ning lageda taeva all. Sõjariistadeks on püss, jumalasõna ja igasugused äärmised poliitilised lõöksõnad. „Mussoliiniks“ on vaimulik mees Simmons.

Ku Klux Klan tahab neegrite ja teiste võõraste rahvaste vastu Ameerikas võidelda. Neegrid on selle organisatsiooni sõjariistu juba siinseal tunda saanud ja värisevad oma elu eest, kui Ku Klux Klani „õised ratsanikud“ oma vintpüssidega liikumas.

Fascismist ei looda peale kergemeelsete ja lühikesenägeliste poliitikuste ja nende järelkäijate õnneotsijate keegi pärast sõjaaegsest seisukorrast pääsemist. Fascism ei paranda seisukorda põhjalikult, vaid katsub keerulist sõlme mõõgaga katki raiudes lahendada. Fascistid on hütet kuulnud: riiki on tarvis päästa! aga nende päästmisviis on kahtlane ja ajutine.

Euroopa riigid ja Ameerikagi arvatakse aga kestvas ja suurenevas hädaohus olevat. Seda kuulutavad ette paljud poliitikamehed ja majandusteadlased, nende hulgas endine Itaalia pea-

minister Nitti, endine Prantsuse minister Caillaux, ameeriklane Pershing ja väga paljud teised.

Caillaux arvamise järele on Euroopa tsivilisatsioon hukkumas. Keskaja feodalism on uuesti tekkimas. Aga tulevased feodaalvõimuhed ei ole enam maapidajad, vaid suur-töösturid, trustide kuningad. Nende võim kasvab riikidel üle pea, riik saab mängukanniks töösturite-kapitalistide käes.

Juba otsivad kodanlised poliitikamehed, kellel kaugemal enägemise võime ei puudu, teid, kuidas majanduses lepitavaid vastolusid pehmenendada, kuidas klasside vastolu teravnemist ära hoida, mis muidu katastroofilisele kokkupõrkele võiks viia. Muu seas peetakse üheks päästeabinõuks tööliste osavõtmisele laskmist tööstusettevõtete juhtimisest, vastutusest, kasudest ja ka kahjustest. See põhimõte näib väga ilus olevat, aga tema teostamine on raske. Seda on juba senised katsed, mis siinseal tehtud, näidanud. Vastuseismist ei leidu ainult ettevõtete omanikkude, vaid ka tööliste poolt.

Niipalju on aga poliitilistel ja majanduslikel mõtlejatel ja sõja järeldusel tekkinud kriisist kindla pääsetee otsijatel selge, et fascism selleks kõlbulik ei ole, kuigi ta praegusel ajal igalpool, kus aga „Mussolini“ leidub, kesk-klassi kõikuvast „soost“ kergesti pinda võib leida.

VÕITLUS TSHOMO-LUNGMA, MAAKERA KÕRGEMA MÄEHARJA PÄRAST.

WALTER FLAIG. Tõlkinud I. M.

3

Eriti suur on lõpuks Himalaja mõju maa elanikkude mõtlemisviisi peale nii usu kui ebasusu seisukohast. Ligiküünimatu kõrgete lumemägede ilu, õnnistus, mis tuleb temalt vihma ja viljakandva maapinna näol, hirm, mida kutsuvad esile kaljupankade ja jäämägede languused, lumetuisud ning uputused — on vandanud ümberkaudse rahva. Jumalad ja vaimud elavad üleval, tulevad sealt (pilt lhk. 30). Jäämägede harjad, nagu Nanda Devi või Kailas on jumalate aujärjed. Kõik Himalaja rahvad kummarduvad tema ees, sadanded tuhanded ärdad palved ja miljonid aukartlikud pilgud

tõusevad igapäev tema poole üles. Sügav igatsus ja palav armastus, imetlev südame liigutus ning arglik aukartus, vaga jumalduse tung ja vabisev allaheitlikkus täidab väikest inimest, kui ta vaatab üles kõrge jumaliku mägestiku poole.

Ühed tõstavad omad pilgud mägestiku poole „kullast tippudega“, teised kummardavad teda kui „parimat mägede seas“, Tiibeti arglikud elanikud räägivad „jumalannast türkiissinise peaga“ ning sosistavad sala „jumalannast maakera emast“. Lõunapoolsetele rahvastele on ta kõige vägevama vihma ja

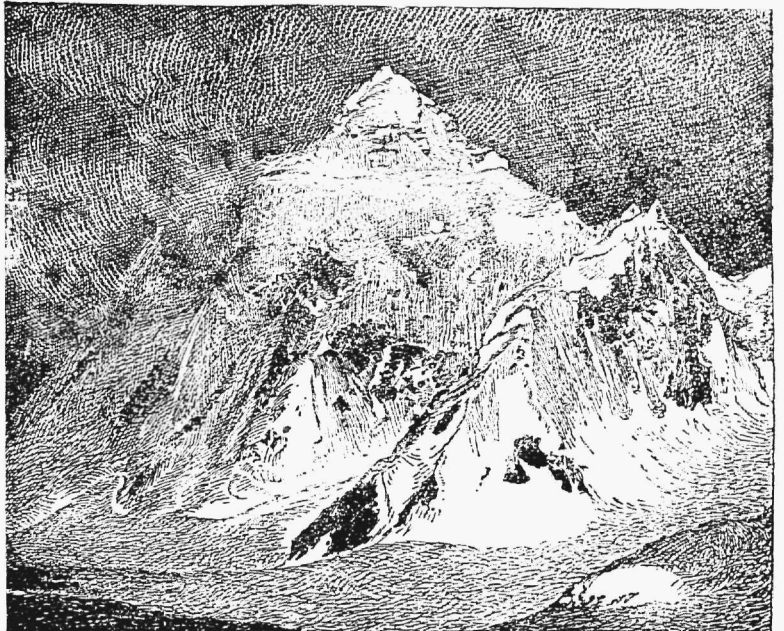
päikese jumala Indra aujärg, kes omast kausist kaldab maa peale hõbedase kuuvalguse ja kes tõuseb taeva seitsmearvulist vikerkaare silda mööda. Pärast surma sinna üles jõuda ja laiadel valgetel väljadel ühes teiste surematutega kõndida — on igamehe elupikkune igatsus ja palavalt taganõutud õnn. Seal, läbipaistvas kristallmäe sügavuses tekivad jumalikud jõed ja ta ümbruses puhkavad jumalikud järved — vägevate vaimude peeglid; Kalidasa laulab „Pilvekäskjala“ ülemas laulus lumistest mäeluikedest, kes kohiseval hõbelenul rändavad üle maade, nagu säravad valged lotoslilled — Siva naeratuse vastukuma, Mahadeva kätes puhkava valguse, igavese kustumatu leegi helk. Mitmekeelelised rahvad põlvitavad põrmus aukartuses mägestiku sundiva väevõimu ees. Tuhanded, ei, miljonid otsekohesed inimhinged kummardavad maakera kõrgemat mäelatva nagu Jumalat.

Arusaadavalt on see saladusline maa — Himalaja ja Lõuna-Tiibeti suletud riigid — olnud eesmärgiks nii mitmelegi uurimisreisijale, kellest igatahes mõnigi on jäänud tagasi tulemata. Kuid aegamööda on siiski õige suured maa-alad läbi uuritud; iseäranis tuleks nimetada Inglise maamõõtmise ametit, kes raugemata visadusega ning igasuguste abinõude varal on selle kallal töötanud; näituseks on ta korraldanud julgeid ekskursioone Himalaja tundjate juhatusel, nagu Younghusband, Pavling, eriti selleks väljaõpetatud pärismaalastest luurajatega, kellele võimaldati sellekohase hariduse saamine ja keda siis välja saadeti „keelatud“ maile.

Himalaja uurimine edenes jõudsasti ja seega valmines laialdane tegevusväli erilisele meesrühmale, kes end varustasid kummaliste abiriistadega — jääkirveste ja sakiliste jalgraudadega, eriti rikkalikult aga tugevate köitega jääliugustikkudest ülepääsmiseks, ja lumepillidega, raskete naelutatud saabastega ning pakside tuisumütsidega. Meeste silmist välkus igatsuse tuli üles taevalähedate lumiste jäämägede poole, millede teravamad harjad ja kõrgemad tipud olidki nende eesmärgiks. Mägestiku turjalt tahtsid nad joovastunud pilgul vaadelda maakera kõige ilusama mägestiku hõbedaselt säravat nõlvade välja. Need mehed olid mägestiku ronijad.

Vaevalt võib enesele ette kujutada kõiki ras-

kusi, milledega tuleb võidelda nädalate-, isegi kuudepikkusel viibimisel sarnases karmis, jäises ümbruskonnas. Pikaajaline viibimine 4—5—6000 m kõrgusel on äärmiselt kurnav, sest madala maa elaniku keha (veri) peab esmalt harjuma temale täitsa võõra hapnikukehva õhuga. Pealegi on kare kliima ja monsoonid põhjuseks, mis piiravad kõrgustikkudele ronimisteks sündsat aastaaega Ida-Himalajas sageli ainult mõne nädalaga. Nii juhtub, et üks suurem Himalaja ekspeditsioon jõuab korruga vaevalt rohkem, kui üht ainust mäetippu ümber piirata ja soodsatel tingimustel

Joonis 18. Tshogo Ri, Karakorum-Himalaja mägestikus. Kõrguse poolest teine tipp maakeral. Selle otsa ei ole veel keegi inimene pääsenud.

ka ehk üles ronida!

Ent see kõik muutub arusaadavaks, kui meele tuletada, et neil kõrgustikkudel ei leidu enam ühtki eluaset, et kulub sageli nädalaid, enne kui jõutakse üle esimestest eesmägedest ja kaljupragudest. Neil pikkadel käikudel tuleb enesega kaasas kanda kõik varustus ning telgid — ka kandjate jaoks. Väljaspool metsa ja võsastiku piiri suureneb koorem veel kütteinete võrra. Määratud ajaks tarvisminevate tagavarade piinlik väljaarvamine on seega õnnestunud kordamineku eeltingimiseks. Ei tohi ka unustada kõige tarvilikumaid teaduslikke aparate, mis samuti kaasas tuleb kanda. Peale kõiki neid eelvalmistusi algab teekond tundmatule maa-alale, kus, seni Himalajast saadud pildi järele, ei ole raske enesele ette kujutada edasilikumise takistusi — mõeldagu ainult, et

Joonis 19. **Kontshindshinga** Sikkim-Himalaja mägestikus. Kõrguse poolest kolmas tipp maakeral.

peaaegu iga oru põhjas leidub kuristikke, milledest ülepääsmiseks tuleb otsida pikki kõvraid ringteid läbi loomulikkude kaljupragude.

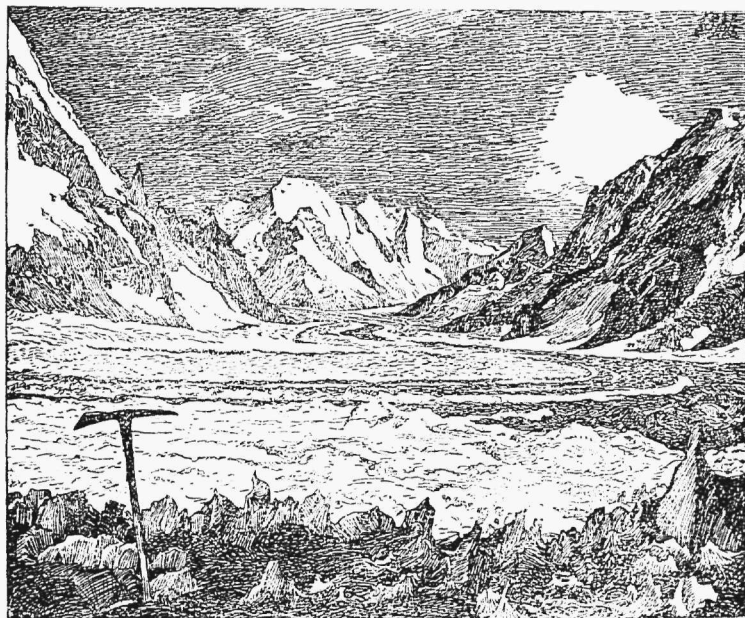
Kui nüüd lõpuks on jõutud jääpiirkonnani, siis algavad üleminekud jääliugustikest, nagu neid veel polaarmaaladel ette tuleb — suuremaid küll, mitte aga nii kurnavaid — kus moreenide harjad kujutavad väga vaevarikast ning aegaviitvat, aga ka ainust edasipääsu „teed“.

Viimaks ometi jõutakse igatsetud mäe jale. Suurte jõupingutuste varal määratakse nüüd ülesmineku joon; seda mööda nihutatakse ette mägestiku laager, toimetatakse tagant järelle toidu- ja kütteained ning varustusabinõud ja lõpuks valmistatakse peakallaletungimisele, mis aga äkitselt lahtipuhkeva lumesao ehk eriti takistava jäätormi tagajärjel võib käest sootuks nurja minna. Pea kõik need viimased ettevalmistused jääpiirkonnas sunnivad üles lööma telklaagrit moreenidel ja veelgi kõrgemal — jääs ning lumes; kõik sünnib kõrgustiku karedas kliimas, millega pole harjunud madala maa elanik. Ühe sõnaga: osavõtjatel nõuab sarnane teekond määratumat kehalist ja vaimlist jõudu.

Teekonna raskustest mõnes teatud Himalaja riigis oleme juba kõnelenud, jääks veel nimetada kulisid (kandjaid). Kulide leidmine on üks valusamaist küsimusist, sest mitte ainult meie raudteed ja korralikud maanteed ei puudu neis kõrgemaades, vaid ka mägestiku teerajad ning ülekäigukohad kaljupragudes on tihti niivõrd viletsad, et ainult kandjate abil edasi pääseb, kuna

isegi osavad hobueeslid ja jakid (mägestiku härjad) jalgu alla ei võta. Veel palju suuremal määral käib see muidugi mõista jääliugustikkude kohta, ehk küll kahtlemata mõnestki jäätunud läbikäigukohast jakkidega üle sõidetakse; nii näituseks ka vaevalisest Khombu-käigust, mis lahutab Tshomo-Lungmat Gaurisankar-grupist. Kui lugeda arvurikkaid reisirakeldusi, siis on nad peaaegu algusest lõpuni üks katkestamatu kaebelaul kandjate üle. Aga see pole üksinda kandjate, vaid veel palju enam reisijate eneste süü, kes sagedasti on õige naiivid arvama, nagu läheks sarnane kuli üles jäävalda sellesama huvi ja vaimustusega, kui nemadki, olles kaetud mõne viletsa riideräbalaga ja teenides oma vaeva eest mõne sama viletsa penni. Asjaolusid sellest küljest tähele pannes jõuab viimaks otsusele, et need inimesed, võrreldes Alpi mägestiku kandjatega, on palju tublimad ja tööpoolest haruldaselt leplikud. Pärismaalased elavad ju omis mägismaa orgudes erakorraliselt rasketes oludes. Nad on, sama kui Tirolis ja Shveitsis talupojadki, sunnitud vahetpidamata võitlema loodusega, pärast kehva lõikust kannatavad tihtilugu teravat nälga, käivad puudulikult riietes ega pole milgil viisil ettevalmistatud sar-

sega, kui nemadki, olles kaetud mõne viletsa riideräbalaga ja teenides oma vaeva eest mõne sama viletsa penni. Asjaolusid sellest küljest tähele pannes jõuab viimaks otsusele, et need inimesed, võrreldes Alpi mägestiku kandjatega, on palju tublimad ja tööpoolest haruldaselt leplikud. Pärismaalased elavad ju omis mägismaa orgudes erakorraliselt rasketes oludes. Nad on, sama kui Tirolis ja Shveitsis talupojadki, sunnitud vahetpidamata võitlema loodusega, pärast kehva lõikust kannatavad tihtilugu teravat nälga, käivad puudulikult riietes ega pole milgil viisil ettevalmistatud sar-

Joonis 20. **Baltora jääliugustik** Karakorumis. Taga Bride Peali mägi, kus Abruzzi hertsog 7500 m. kõrgusel käis. See rekord löödi alles 1922 a.

nasteks päevi ja nädalaid kestvateks teekondadeks ülal jääpiirkonnas. Mis ime siis, kui neil puudub vähemgi huvi minna üles, sinna metsikusse jääkõrbe, mis on pealegi nende arvamise järele koledate, hirmuäratavate vaimude ja vägevate jumalate eluasemeks. Enamasti on nad eurooplaste teenistuseks kohustatud, sellepärast juhtub sagedasti, et neid määratakse kandjateks vastu tahtmist, mis muidugi töö- rõõmu ei kasvata. Käiakse aga nendega hästi ümber, antakse mõnda varustust ja maksetakse nagu kord ja kohus, siis leidub nende hulgas tublid saatjaid ja mõningateist vähestest aru- annetest, nii näituseks Sven Hedin'i ehk dr. Kellas'e kirjeldustest, selgub, et isanda ja kandja vahel on valitsenud otse sõbralik ja seltsime- helik vahekord. Üksikuis kohtades käidi võrd- lemisi tihti, nii et küladest, mis ülestungimise tee ääres, ikka ja jälle uuesti kulisid nõuti, kuna sellest kasvas arusaadav härm reisijate vastu. Näituseks seisab maakera teise kõr- gema mäe, K 2 ehk Tshogo Ri piirkonnas, seal, kus vägevad jääliugustiku jõed Biafo'st ja Bal- toro'st Baltistani mägismaa orgudesse alla voo- lavad, oru kõrgemal kohal — Askoley küla, niisama ka teised madalamal seisvad külad, kust kõik elanikud järjekindlalt arvurikaste ekspe- ditsioonide poolt kulideks võeti. Üks reisija, kes tuli sinna aastal 1903—04, kirjeldas kind- ral Bruce'ile väga kujukalt elanikkude ülalpi- damist. Vaevalt näitas ennast „valge kurat“ küla läheduses, ja juba põgenes meeletul jook- sul kogu küla täis rahvast küla taga ülestõus- vatele mäeseljandikele; kõik pakkumised nii paljulubavad kui nad ka olid, ei suutnud ühtki hinge alla meelitada. Nad sõimasid pealegi rei- sijat ja ta tõlke, loopisid alla kive ja kisenda- sid: „Juba jällegi üks kuratlik reisija omal teekonnal jää poole.“

Aga kord kohustatud, on nad truud kaas- lased ja nende vähenõudlikkus on otse usku- matu. Nii jutustab dr. Guillard ja mõni tei- negi reisija, et kulid enamasti paljajalu käivad ja alles siis, kui tuleb jää-piirkond, teevad nad enestele lambanahast lihtsad jalanõud, mille- dega nad ütlemata kindlalt edasi liiguvad ja mis neli, viis, kuus kuud vastu peavad. Üsna imeks pandav on nende inimeste külmale vas- tupaneku jõud. Kaetud viletsate riidekaltsu- dega, kaasas pisike tekitükk, tihti ka ilma sel- leta, nii magavad nad ööd läbi tuulte ja tormide käes ja seda vahest nädalaid ja kuid järjes- tikku. Üldse jääb täiesti arusaamatuks, kui- das nad pakaseid öid jääs ja lumes välja kan- natavad. Üks koht kindral Bruce'i suurepä- rasest Himalaja reisikirjelduste raamatust olgu selle tõenduseks. Ta kirjutab:

„Meil oli oma täielik erivarustus, kõige sündsamad riided, magadiskotid, thermospude- lid, saapad, kerged telgid ja isegi siis kannata- sime tuntavalt külma. Kuivõrd pidi aga kül- metama ümbruskonna mees, magades väljas lumes 20. mail 5486 m kõrgusel ja püsites järg- misel päeval laimatult omal kohal? Olen mit- mel puhul näinud maa päriselanikka lumes magamas teki sees, mida nad ainsa magadis- riidena kaasas kannavad, — see oli aga ma- dalamal ja mitte nii varasel aastaajal. Ka mi- nul oli ekspeditsioone, kus meie arvurikas kandjate pere magas koos ühes telgis ilma min- gisuguse katteta ja leppides kõige kergema toiduga; igatahes kannatasid seda välja ainult kõige tugevamad ja hästitoidetud mehed. Ma usun, et on olemas mõnesuguseid haavavaid ja mitte märki tabavaid arvustusi päriselanik- kude kohta, küll eurooplaste, küll teiste rei- sijate suust: pärismaalased olevat neid maha jätnud mõne sarnase päeva järel, „hoolimata sest“, ütlevad nad, „et meie andsime neile tel- gid“. Tõepoolest, kui ma ronin oma mum- mery-telki, päästan jalad saapaist ja tõmban üle kuivade sukkade veel eriti pikad magadis- sokid, panen selga kuiva särki, tõmban üle kõrvade balaclaramütsi, ronin siis udusulist magadiskotti ja rüüpan lõpuks thermospude- list mõne palava lonksu, — jah siis olen saveli imestanud, mispärast ometi kulid järgmisel hommikul pöduruse üle kaebasid.“

Niisama seletab Bruce, et tal Himalaja ja Hindukush reisidel kulidega alati keskmiselt hästi õnnestunud; eni kõige paremad, arvab ta, on ikkagi tiibetlased, hunsa nagarid ja sher- pad. Tema arvates olevat võimalik igas Hi- malaja mägestiku osas kokku seada häid kand- jate salku. Ja arvurikkad mäeronijate-ekspe- ditsioonid ongi juba kaugele edasi tunginud karmile ja elutule mägismaale.

Kõrgeid eesmärke leidub ju Himalajas kül- lalt, loetakse ometi 13 üle 8000 m. kõrgust mäe- harja, 35 üle 7500 ja umbes 50 üle 7000, peale nende veel hulk teisi! Kirjeldamata on, mil- lega seal Himalajas toime saadi, viibides tihti nädalapikkustes laagrites jääliugustikkudes ja jääks muutunevas lumes, ägedas võitluses mäe- harjadega, nagu: kõrguse poolest teisel kohal seisev K 2 *) (8610 m., joonis 18), kolman- dal kohal seisev Kantshindshinga (8578 m., joonis 19), Kamet (7756 m.), Trisul (7119 m.), Nanga-Parbat (8113 m.) jne. Saksa mäeronijad, vennad Schlagintweit korraldasid aastatel 1855—57 esimesed mägestikusõidud, siis järg-

*) Inglise-India maamõõtmise amet märgib tundma- tuid mäeharju lihtsalt tähtede ja numbritega.

nevad mitmed kuulsad uurijad ja mäeronijad nagu: Convey, Bruce, parim Himalaja tundja, Collie ja Mummery, kes Nanga-Parbatile kadunuks jäi, abielupaar Bullock-Vorkmann, kes uurisid Karakorum-Himalajas hiigla jääliugustikke, millistest kõige suurema leidis üles aastal 1909 julge Himalaja ronija dr. Longstaff. See jääliugustik, nimega Siatsh, oma 72 km. pikkusega — on suurim väljaspool polaarpiirkonda. Neile järgnevad Freshfield, shveitslane Guillardmod, kaks austerlast Pfannl ja Wessely, kaks norralast Rubenson ja Monrad Aas ning teised. Vahvam teiste seas oli vist küll dr. Kellas, kes üksinda, ainult kulide abil, võitis kolm üle 6000 m. kõrgust mäeharja ja saatis korda muidki julgustükke. Abrutside hertsog käis 1909. a. Sella ja Filipp'iga suurejoonelisel Baltoro jääliugustikul, mis võtab oma alla üle 60 km. pikkuse maa-ala; siis piiras ta ümber K 2 mäeharja ning valdas pärast mitmepäevast kangekaelset pealetungimist seni kõige kõrgema 7500 m. tipu Bride Peak'i juures (7654 m., joonis 20). Need on vaid mõned üksikud toimepandud julgetest teekondadest, millede hiiglasuuri hädasohte ja raskusi võib vaevalt aimata.

Maakera kõrgem hari, asend ja nimi.

Leidub väheseid kõrgustikkude rühmi, mis on jäänud läbi uurimata, vaevalt mõni mäeahel, millelt poleks mitte tungitud selle või teise taevakõrguse mäe kallale. Ainult maakera kõige kõrgema harja piirkond oli tükk põlist muinasmaad, mida polnud iial puudutanud ühegi eurooplase jalg. Suurest kaugusest vaid silmitsesid nad teda ja mõtsid aparaatidega, ikka jälle otsusele jõudes, et tema on see kõige kõrgem, taevani tungiv hiiglane.

Juba Mount Everest'i ülesleidmise lugu enesest on väga imelik; sest alles aastal 1849 nähti teda esimest korda ja nimelt sündis vaatus India sügavalt maalt, 240 km. kauguselt.

Aga need vaatlejad aastast 1849 teadsid sama vähe kui maamõõtjadki 1850 a., et neil on tegemist maakera kõige kõrgema mäega. Alles „peaarvaja“ leidis selle üles aastal 1852 ning teatas oma ülemusele, Sir Andrew Waugh'le, et tema väljaarvamise järele olevat number XV märgitud mäelatv kõrgem kui ükski teine seni mõõdetud koht maakeral. Väljaarvatud kõrgus oli siis 8840 meetrit.

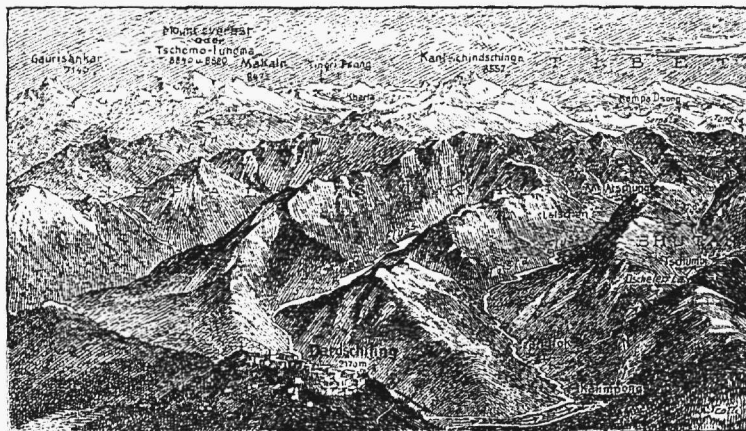
Uuema aja mõõtmised näivad kinnitavat ar-

vamist, et 8840 meetriga välja arvatud kõrgus on puudulik, sest nüüd leiti, et ta kõrgus on 8880 m (täpselt 8882,2 m).

Waugh nimetas siis mäge oma endise ülema, kuulsa maamõõtja, Sir George Everest'i järele — „Mont Everest“.

Seega algab, omas kangekaelses väikluses tihti naeruväärseks muutuv võitlus mäe nime pärast. Kõigepealt ei leidnud kodanikuõigust „Mont“. Sellest sai „Mount“ ja „Mount Everest“ on püsinud tänapäevani. Pärast võideldi veel teistegi nimede pärast. Keegi Hodgson, kes oli kord Nepalis „residendiks“, teadis tõendada, et Nepali rahvas nimetavat mäge Devadhunga. Kuid selgus, et sarnase nime-tusega mäge üldse ei ole.

Siis vaatles aastal 1885 Herm. von Schlagintweit mägede rühma Kaulia künkalt Kat-

Joonis 21. Vaade linnulennult Himalaja mäeaheliku peale.

mandu juures ja kinnitas, mäe nimi olevat Gaurisankar. Seda nime kannab aga üks teine mägi, mis asub 60 km. läänepool, on ainult 7144 m. kõrge ja eraldub Mount Everest'i (Joonis 21) grupist suure kaljuprao läbi. Schlagintweit on pärast veel mäge vaadelnud Phalut-tipult Dardshiling'i (Joonis 22) juures, Singalila-ahe-likul ja teda joonistanud. Aga tal polnud ka seekord õnne. Arvatav Mount Everest oli ta vägev naaber Makalu.

Selle järele kerkis üles üks Tiibeti nimi Tshomokankar või Dshomogangar ja kuidas teda veel kirjutati. Aga niisugune mägi, vähemalt üks, mis kannab seda nimetust, asub kaugel Tiibetis, umbes 350 km. põhjalääne pool Mount Everest'i. Nii möödus 70 aastat, ilma et oleks leitud ühtki kohaliku tähendusega nime, sest polnud veel keegi mäele niivõrd ligedale pääsnud, et oleks võinud küsitleda ümberkaudseid pärismaalasi. Sven Hedin, kes

omas teoses „Southern Tibet“ ka seda küsimust käsitleb, arwab: Hodgson'il olevat õigus, kui ta usub kohaliku nime olemasolu, „sest paistab vaevalt tõenäolik, et maal, kus iga ahe-lik, iga kaljupragu, iga silmapaistev mäelatv kannab oma nime, kõrgem teistest mägedest oleks nimeta. Asjalugu, et nime kohe ei leitud, tõendab ainult, et ei uuritud küllalt hoolsalt mäele lähemal seisvat Tiibeti ümbruskonda. Aga isegi siis, kui peaks leitama tulevikus see tõelik, pärismaalaste antud nimi, oleks suur eksitus seda tarvitusele võtta maadeteaduses. Kui Mount Everest saab mägi olema alati tun- tud“.

Vahepeal ongi saanud teatavaks mäe päris-nimi ja seda nimelt Dalai-Lama soovituskir-jast, mis ta laskis valmistada 1921 aastal ing-laste ekspeditsioonile. Tshomo-lungma, s. t. „jumalanna maa ema“ ehk „kõige heldem ju-malanna maakera ema“ ja nüüd selgus, et igal-pool Tiibetis tunti mäge juba vanasti selle nime all, kuna ta esineb isegi vanadel Hiina kaartidel. Sven He-din'il oli õigus. Nimi Mount Everest on aga vahepeal saanud ajalooliseks, teda tuntakse kõikjal, ta on „popu-läär“. Teda ilma pikema jututa üm-ber vahetada uue vastu oleks tõesti „suur eksitus“. Ent sama suur eksit-us oleks jätta lihtsalt kõrvale va-nem, seega siis ajalooliselt kõigiti enam põhjendatud tiibetlaste nimi. Pealegi maksab tänapäev maadetea-duses üldiselt vastuvõetud kord, et nimede panemisel maakohtadele leiavad eesõiguse pärismaalaste seas tuntud kohalikud nimed. Lõpuks on märonijate ja maadetealaste poolt praegusel ajal täiesti kõr-vale jäetud viis nimetada mäeharju isikunimede järele.

Veel midagi. Mis ütleb meile Mount Eve- rest? Ei midagi! Aga kui suurepärase on ja kui ilusa tunnistuse annab meile tiibetlaste tundelise ja kujurõõmsa mõtlemisviisi ning kee- le kohta sõna „jumalanna maa ema“ ehk süm-boolselt laiendatud „kõige heldem jumalanna maakera ema“. Mitte kartus, vaid aukartus, mitte südametü valitseja türanniline vägivald, vaid heldusest suur ülev ema kuju oli tiibetlas-tele mõõtmatu kõrguses liikumatult püsiva igave- se mäe võrdlevaks eeskujuks. Siin kasvab nimi jumalikuks sümbooliks: ema, see valulik uue elu looja on piiramatu helduse, vägevuse ja võimuse aukartusele sundiv mõistukuju. Nii- sugune on vägeva mägede mäe tõsine, vääri- line nimi. Nii leiame siis vastuvõetava keske- tee, mida ka inglased ette panevad, s. o.: jätta

üheõiguslistena üksteise kõrvale püsima möle- mad nimed:

Mount Everest ehk Tshomo-Lungma.

Sekeldused.

Hoolimata suurest lugupidamisest mägede mäe vastu, ei jõutud temale ometi lähemale. Küll pandi toime mõned kaunis teguvõimsad katsed, aga tegelikke tagajärgi neil ei olnud.

Kindral Bruce on seda suurt eesmärki enam kui ükski teine alatasa silmas pidanud ja kõigi vastuseismiste kiuste ikka ja jälle suure plaani kallal töötanud, kunj võimalus avanes seda teostada.

Aastal 1893 istus ta üleval Tshitral'i maal Hindukush mäe jalal salga agaramate Inglise mäeronijate seas laagritule ääres ja kuulas pealt täis vaimustust julgeid plaane, mida seal sepitseti ja arutati. Eriti veefles teda maa- kera kõige kõrgemale mäele kallaletungimise

Joonis 22. Dr. Kellas'i haud. Taga, läbi udu paistavad Himalaja kõrgemad harjad.

mõte. Younghusband oli seal ja teised. Võeti kindlasti nõuks Tshitralist — Briti-India põh- ja-lääne nurgast — sammuda otseteed Tingri Maidan'i poole Ida-Nepali! Aga piiriäärsed rahutumad ajad ühes kõigi tagajärgedega ta- kistasid plaani täidesaatmist.

Möödus hulk aega, enne kui üles kerkis teistkord seesama julge mõte. See oli Lon- donis, Alpiklubis, kus ühel päeval kohtasid end Bruce, Mumm ja Dr. Longstaff ning asja seda- maid hariliku energiaga käsile võtsid! Ent kõik nende ettevalmistused läksid jällegi nurja, sest riigisekretäär Lord Morley seisis vastu, — ei tahetud Tiibeti rahutumaks teha.

Eriti iseloomustav raskuste ja sekelduste suhtes, mis seisavad ees sarnastel ekspeditsi- oonidel, on kindral Bruce'i kolmas katse aastal 1907.

Ta viibis tookord külalisena Inglise võimu- kandja „residendi“ juures, Nepalis. Seal oli tal sagedasti juhus kõneleda maa suuremate isandatega, kes olid väga vaimustatud viima-

sest Inglise ettevõttest. Kõik avaldasid kahjatsust selle nurjamineku kohta, peaaesjalikult vist küll sellepärast, et nad isegi heameelega oleks tahtnud kuulda midagi lähemat saladusliku mäe tõsisest seisukorrast ja, mis iseäranis tähtis, Tiibeti-Nepali vahepealsest piirist. Lõpuks tegid nad isegi omalt poolt ettepaneku ühiseks Inglise-Nepali ekspeditsiooniks. Võib mõelda, missuguse tulise agarusega haaras sellest ettepanekust kinni kindral Bruce, kuidas ta seadis kokku kavasid ja juhatas kõiki ettevalmistusi! Aga nad polnud rehkendanud „avaliku arvamisega“. Mida kaugemale edenesid eeltööd, seda teravamaid kitsendusi tuli ta plaanidele. Ja äkki olid gurkhad ettevõtte vastu. Lõppude lõpuks määrati siiski naeruväärt lühike aeg, kolm kuud — Nepali piirides — ja ainult 12 kuli, vist küll seks, et Bruce'i ettevõtte eemale peletada. Aga Bruce võttis julgelt asjast kinni, seadis kõik reisivalmis, ning jäi ootama viimast luba, mis aga muutus — loa tagasivõtmiseks. Seegi plaan hävines, sest üks ainuke kuu aega, mis kindral ikkagi välja jonnis, läks põhjalikult nurja vihma- ja lume-

sadude pärast, nii et ta ei saanud ühtki mäetippu näha, hoopis rääkimata ülesronimisest.

Nepali peaministri loaga viibis viimaks ka sakslane dr. Kurt Boeck talvel 1899—1900 mõned nädalad maakonnas. See mees unistas kummalisest plaanist oma kulidega tungida mägede kuninga kallale otsekohe lõunast! Aga ka tema agarus oli asjata, sest näib nii, et gurkhad varjavad eurooplaste silme eest eriliselt suure hoolega just selle mäe piirkonda. Ta hankis ainult loa tõusta umbes 3000 m. kõrgusele Kukauni mägedele ja sealt toime panna vaatlusi. Seega oli ta ikkagi jõudnud lähemale kui ükski eurooplane enne teda; ta tõi sealt ka mõned ülesvõtted kaasa. Lugu, kuidas ta sai sarnase eesõiguse osaliseks, kujutab õige huvitavalt Nepali olusid. Varustatud kokkupandava torukübaraga (C h a p e a u c l a q u e) oli dr. Boeck ilmunud peaministri juure, et muretseda luba Everestgrupi uurimiseks. Aga kõrge isand jäi kõvaks ja lükkas tagasi kõik väited. Vihaselt ukse poole sammudes tõmbas dr. Boeck kaenlaalt torukübara ja — „klakk!“ kargas see lahti. (Järgneb.)

EESMÄRGID ÕPETAVAD.

M. J. EISEN.

Kolmveerand aastasada turjal, silm siiski selge, käsi tugev, vaim virk, õpetab Skopas Ateenas hallile marmorile esteetikat.

Kaugemal seinä ääres endine kivitomp, nüüdne lumivalge Apollo, esteetilisem kui Apollo I, kuulutab kuldsele kandlele loojale kiitust.

Kõrval vete valitseja: nutab rõõmu pärast kaljust jumalikule järjele tõusmise eest.

Kaugemal Eos, naeratab, et kivi päikese kiirtel mängiva vennaga taevast võib võistlema hakata.

Taga jumalate salk: tänavad tegijat põrmust tõstmise eest klassilisele kuulsusele.

Ei kuuluta ainult kodused kujud Skopase kuulsust, austavad looja talenti ateenlased, peavad meistrit marmori valitsejaks spartlased, mõistavad õieti hinnata makedoonlased.

Ammu ju loorberpärja annetanud loojale Korintus.

Pole küll Skopas Pheidias, leppima peab meie aeg Pheidiasel puudusel ometi epigoonidegagi.

Korruga kojast kole kolin.

Sisse Alkibiades. Kaasas kari piimahabemeid.

„Taat, lõpeta töö! Nooremad nõuavad leiba!“

„Lõpetan Plutoni kutsel Haroni hoole Aheroni ääres andudes!“

„Taat, lõpeta töö! Su tööd Deukaloni aegset moodi! Meie põlv vaatab põlgusega nende peale. Modern stiilist ja uuest voolust pole sul aimugi!“

„Voolake uues voolus, mina teen vanas voolus tööd edasi!“

Alkibiades koputab välimisele uksele.

Sisse piimahabe, kuldne kauss käes.

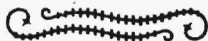
„Säh, taat, joo! See jumalik neste. Muudab uueks isiku. Mõistad paremini uut voolu!“

Skopas tühjendab kuldse kausi.

Alkibiades lööb plaksutades käed kokku.

„Lähme, vennad, töö tehtud! Taat sai küllalt jumalate jooki Haroni toodud Plutoni laualt. Ei takista enam teie tööd ega näpsa eest teilt leiba!“

Käruga Alkibiades piimahabemete keskel õue. Eesmärgid õpetavad!

GEORG BRANDES.

ÕPETAJA NING JUHI KAHEKSAKÜMNEAASTASE SÜNDIMISPÄEVA PUHUL.

PROF. A. N. TSHUMAKOF.

(Eriti „Aole“ kirjutatud.*)

Mis on arvustaja? küsib kusagil Brandes. Ja vastab: „arvustaja on mees, kes inimesi lugema õpetab.“

Arvustaja nimi on Brandese mitmekülgsel isikule muidugi liig kitsas. Kui aga tema enda kohta siiski tarvitada tema definitsiooni arvustajast, siis peab juure lisama: jah, ta õpetab lugema, kuid mitte ainult raamatuid; ta õpetab lugema kõike suurt ning ilusat kunstis ja kogu ilmas. Brandes kuulub iseseisvalt loojate arvustajate liiki. Selle ehk teise teose puhul väljendatud mõtete hulk, nende algupärasus ning ulatus on sagedasti nii suur, et arvustus on väärtuslikum või igatahes sama väärtuslik kui teos, mille puhul arvustus kirjutati. Selles on Brandesi loomevõime iseärsus. Ükskõik missuguse mõttekäiguga kokku puutudes vaatleb tema mõistus nähtusi ikka ja jälle mõnest uuest küljest. Kokkupuutumisest sünnivad uued väärtused. Otse imestamisväärne on Brandesi viljakuse põhjatu rikkus ja mitmekülgsus. Tema intellektuaalne jõud on nii suur, et isegi seal, kus kõik näib üteldud ja valgustatud olevat, tema väsimatu vaim leiab asjal uusi külgi: tähtsaid, heledaid ja veenvaid. Tähepanelik lugeja, kes oskab mõtte avaldusi nautida, leiab igalt tema leheküljelt vaimlisi rikkusi. Üllatusega näeb ta, kuidas Brandes kasutada oskab väiksemaidki üksikasju, ehitades nende peale loogilisi kokkuvõtteid, tabavalt iseloomustades väljalõikeid elust. Peidetud nurgakestesse tungimine ja nägematu paljastamine pakub Brandesile aina uut materiaali laialdasteks mõttekäikudeks. Tema iseloomulikumaks omaduseks on üldistav mõistus. Üksikute mõtete lopsakuse kaasas käib temal alati peensuste vaatlus, — sagedasti väga rikkalik ja mitmekülgne; tema ideoloogilise töö krooniks aga on avarad, selged kokkuvõtted.

Ideede-rikkus on vaid Brandesi loomingu üks külg. Võib julgesti kinnitada, et tema kirjutuste iga ning väärtus oleneb muust.

Kui peened ja sisurikkad tema mõtted ka enesest ei oleks, võib nende tõepärasus uute andmete kogunemise mõjul ometi tumestuda. Ent on midagi, mis neile annab püsivuse, mida

*) Kunsti-ajaloolase A. N. Tshumakofi sulest ilmub lähemal ajal Georg Brandesi elule ja teostele pühendatud raamat, mis põhjeneb mitmeaastasel materjalide uurimisel Daanis.

aga ei suuda hävitada. See on — kaunis kuuju, millesse mõtted on kehastanud, ja nende looja isik, mis neis väljendub ühtlasi täiusliku tervikuna. Suure sõna-taidurina ehib Brandes iga mõtet puhtkunstilise välimusega. Tema omapärast loomislaadi võiks nimetada kunstipäraseks teaduslikkuseks. Ainuslik, jäljendamatu isedus ühes täiusliku vormi-käsitlusega teeb Brandesi kirjutused tõsisteks kunsti-teosteks. Nad on täis mõtte-elegantsust, kooskõla üllatavat meetodide mitmekesidust. Peaaegu igal üksikul leheküljel on seepärast ka iseseisev esteetiline väärtus.

Brandes on sel kombel kunstnik ja mõtleja ühtlasi. Kuid mis suuna kasutab ta mõlemaid võimeid? Omadusena, mis Brandesi teeb ainsaks omataoliseks, tuleb nimetada tema imetusväärilist mitmekülgsust. Tarvitseb ainult pealiskaudselt vaadelda tema loomingut, et märgata, millise haruldase vaimlise mitmekülgsuse omanik ta oli. Teaduslikule tööle asumise algusest peale iseloomustavad teda laialdased, ülevaatlikud mõttekäigud.

3. novembril 1871 a. kostis esimest korda tema hääl ülkooli kateedri Kopenhaagenis. Selle päevaga algab Skandinaavia-mail uus kultuur-ajajärk, mis lahutamatu seotud Brandesi nimega. Hulk aastaid kestsid noore õpetlase loengud, tuues elavust kodumaa vaimlisse ellu. Aastast aastasse joonistas ta suurepäraselt ülevaadet Euroopa vaimlisest elust XIX. aastasaja esimesel poolel. See julge, vormi poolest täitsa omapärane ülevaadetekogu moodustab kuueandelse teose: „XIX. aastasaja tähtsamad kirjanduslikud voolud“. Selles teoses esineb Brandes uue teaduse-keele teerajajana. Raske on keerulist väljendada lihtsalt ning arusaadavalt. Materjaali rohkus, mida pakkus Euroopa rahvaste kirjanduste ülevaade, tuli täsmalistesse vormidesse valada. Poliitilise ning ühiskondlise elu avalduste osavalt joonistatud tagapõhjal kujutab Brandes teravmeelselt ja värvikalt tähtsamaid kirjanduslikke voolusid, kroonides neid omapärasemate kirjanikkude tabavate ja selgejooneliste iseloomustustega. Lugeja eest mööduvad kirjanduslikud voolud ja üksikud Prantsuse, Saksa, Inglise kunstnikud; ta saab ülevaatliku pildi Euroopa vaimlisest rikkusest XIX. aastasaja vaimliselt pinevamal ajajärgul.

Brandesi suurepärase uurimisanne väljendub

hiiglateoses „Shakespeare“. Kuigi Inglise suurvaimu nime ümber aastasade jooksul terve raamatukogu on tekkinud, oli tema elus ometi nii palju tumedaid kohti, et side välise käekäigu ja loomingu arenemise vahel ikkagi veel rahuldavalt polnud selgitatud. Äärmiselt suurtest raskustest võitu saades andis Brandes täieliku, seotud ülevaate Shakespeare'i elust ja loomingu. Selleks ei tulnud tal mitte ainult laialipillatud andmeid ühendada, vaid lausa psükoloogilisi mõistatusi lahendada, sidudes elukäiku järkjärgult areneva loomingu. Esimest korda ilmusid Shakespeare'i draamad loogiliselt seotutena nende looja elu-sündmustega.

Hobusevaras.

Saksa kunstniku F. Rayski maali järele.

Kuid Brandes ei lepi andmete vahetuma täielikkusega. Meisterliku iseloomustajana annab ta plastiliselt kujuka pildi surematust hingetundjast. Säärased kujud, nagu näiteks kolm peategelast „Henrik IV.“ muutuvad Brandesi käsitluse mõjul üldinimlikkudeks tüüpideks. Paljude teiste seas leiab Hamleti kuju Brandes kirjeldaja, kes kõrgemale küünib kõigest muist selle tüübi iseloomustajatest.

Goethe kõike haaravat vaimu uurimast ja kummardamast ei lakanud Brandes kogu elu ajal. Üksikutes etüüdides, ühenduses muude teemade käsitlusega kõneleb ta ikka jälle Saksa hiiglasest vaimualal. Raamatus „Goethe“ teeb ta lõpuks oma mitmeaastasest uurimisest kokkuvõtte. Brandesi huvi Goethe vastu on väga

iseloomustav. Tema intellektuaalne jõud ja iluharrastus leiavad Goethes-mõtles ja Goethesluuletajas vaimusugulase. Haruldane kooskõla mõistuse ja tunnete vahel, mis Goethe vaimule avaruse andsid, on ka Brandesi eriomadusteks. Peene luule-nautijana, innuka sõna-muusika harrastajana, avab Brandes Goethe luuletaja-loomingu tumedamadki sordid; Goethe luule mõjul kirjutatud leheküljed Brandesi teostes on ka ise vormi poolest kunstlised, ülipeened. Ühtlasi väljendab Brandesi distsiplineeritud õpetlasemõistus Goethe intellektuaalset tusedust täies ulatuses.

Urija koondamisand teeb selgeks, kui suur oli Goethe mõju Saksa maal, Prantsusmaal, Inglismaal; jälgib Saksa suurvaimu mõju võõrakeelsete kirjanduste peale; lugeja kujutusele selgub aegamööda Goethe valdav tähtsus üleilmilise tegurina inimkonna vaimlises varakambris.

Brandesi mõistuse uus külg avaneb suurteoses „Voltaire“. Tema muutmata vabameelsus, vaenigasuguse mõistusele vastuvõtmatu õpetuse vastu, kirglik võitlus ebausuga, iroonia teravus, millega ta piitsutas kopitanud ideede ja eluvormide jäänuseid, — kõik need omadused olid Brandesile endale ammugi loonud „kaasaegse Voltaire'i“ nime. Jumalakarlikkudel põhjamaadel omandas Brandes enda ereda ning julge mõttevabaduse tõttu „maksva

korra hävitaja“, „noorsoo hukutaja“ ning isegi „vastkristuse“ kuulsuse. Iseenda kuul sai ta tunda kõiki alalhoidluse kiusu kaasnähtusi: ta kõrvaldati ülikooli õpetoolilt, kõik vana ilmavaate poolehoidjad kuulutasid temale halastamatut sõda, isegi tema nime nimetati mõnedes ringkondades vaga jälestusega. Miks ei pidanud alalhoidlised kihid tema vastu jälestust tundma? Mõeldagu ainult, et tal julgust oli olnud lisaki ohverdamist muinasjutuks nimetada!

Mitte asjata ei kartnud usklikud „jumalasalgaajat“ õpetlast. Brandesi terav mõte ja kihvtine pilge hävitas eelarvamiste roostet nagu tuli. Tema raamatus Voltaire'i üle näeb lugeja surematu prantslase puhastava iroonia

N ä i t e d S o o m e k u n s t i s t .

Elsa.

Oki Räsänen'i maali järele.

Kaluri maja.

Oki Räsänen'i maali järele.

Oki Räsänen.

Anderikka kunstniku ja karikaturisti O. Räsäneni tööde näitus lõppes hiljuti Soomes Stenmanni kunstisalongis. Soome ja Rootsi arvustused tunnustasid näituse heaks; eriti märkis ajakirjandus tänutundega, et Räsäneni tööd rikastavad Soome rahvuslikku kunsti, ta ained on edasi antud vanade traditsioonide kauniduses ja värvid on meisterlikult tarvitatud. Oma pildist „Sao järele“ paistab looja rõõmustav võit looduse üle. Näib, et kunstniku kangast vilgub valkjast udu, näituvad sadanud hoovihma piisad ja piksepilve kobarais võbisevad veel kauge kõue käärgatused.

Räsänen on ühtlasi parim Soome karikaturist. Ta ei kuulu ühtegi kunstnikkude rühma ega ühingusse. Ta on iseendas — loob ja paneb harva, talle omase tagasihoidlikkusega, omi töid näitusele.

Sao järele.

Oki Räsänen'i maali järele.

Küla poes.

Oki Räsänen'i maali järele.

ja igasuguse vaimlise udu vastase õpetaja sisi-maid suhteid ning tunneb end kohe loodusjõulikkult vaba vaimu valdkonnas viibivat. Mõlemad on illusioonide vaenlased, mõlemad austavad helledat mõistuse-valitsust. Ja mõlemad andusid elu otsani inimvaimu vabastamisele maailma varjavatest aastasadade-ämblikuvõrkudest. Meie päevil vaatad tahtmata tagasi Voltaire'i aegadesse, mil nagu nüüdki mõte vabanes pehkinud köidikutest. Brandesi kuuekümnenda aastane elutöö, mis alatasa purustas arenemist takistavaid iganud eelarvamisi, — on väärt võrreldud saada XVIII. aastasaja geeniusvabastamistöoga vaimlistel aladel.

Kui Brandes Voltaire'i kujutades uue jõuga valgustas mõtte-revolutsionääri, siis lõi ta kahes suures teoses „Napoleon“ ja „Garibaldi“ tegelikkude revolutsionääride kujud. Neis teostes väljendub jällegi Brandesi isiku uus külg. Esiplaanile kerkib siin temperamentlik protestant vägivalla vastu ja kirglik võitleja vabade ning ühiskondlise elu õiglaste vormide eest.

„Üllatava täpsusega“ — ütleb Brandesi raamatu puhul Skandinaavia ajaloolane Thorsöe — „on kujutatud Napoleoni isik määratu materjaali põhjal, mille suur meister läbi töötas; vaimustus, mis nagu tuli õõgub igas mõttes, pildirikas keel, — see mõjub lugejasse monumentaalse jõuga.“

„Mitte tema ei loonud seda suurt pööret, mille eest revolutsioon tänu võlgneb XVIII. aastasaja mõttetarkadele,“ nii kõneleb Brandes Napoleonist: „kuid tema aitas pööret jäädvustada. Revolutsiooni-ideaalide sula-metalli valas ta seaduste tugevaks pronksiks ning andis neile ideaalidele seega elu.“

Garibaldi kujutab Brandes julget vabadusrüütli, suurt inimsuse-apostlit, vähemagi plekita iseloomu täis eneseohverduse-iha ning andumust. Noores eas kuulis Brandes isiklikult tulist Jules Favre'i, nägi tema saatuslikku võitlust Prantsusmaa eest ja mäletas väga hästi tema kohtamist Bismarckiga 1871 a. Lugeses Brandesi kirjutusi Garibaldi, mis täis liigutavat armastust kristallpuhta hingega inimkonna õnne eest võitleja vastu; lugeses ridu, milledes põleb sügav sümpaatiat vääramatu ustavuse vastu, millega võitleja kinni pidas oma kõrgest ülesandest, tema vankumatu suurmeele vastu, seda lugeses tuleb vägisi meele samasugune vaimukindlus, mida Brandes kõigist raskustest hoolimata iial ei kaotanud, kuuekümnenda aasta jooksul kordagi paindumata.

Tõesti monumentaalne töö on Brandesi kaheköiteline „Julius Caesar.“ Selles näitab ta ennast jälle uuest küljest — hiilgava ajaloolasena. Suurte sündmuste, raudsete iseloomude, võimsate tegude aeg — muistse Rooma aeg —

kehastub selles teoses, ühegi kõrvalekaldumiseteta ajaloolisest tõest, kehastub suurepärestes, veetlevates piltides. Ja keset ühte suurematest ajaloo-järkudest, elab Julius Caesar, kelle kivi-kõva kuju Brandes on leidnud väärilise raidkunstniku — taiduri, kes oskas sellele marmorile anda tarviliku monumentaalsuse.

Rooma ning Itaalia püha maapind oli Brandesile eluaeg kõige üleva ja kauni kodumaaks. Brandesi üleilmlise kuulsuse päevil tervitas Room teda Castello dei Cesari kõrgustikult, nagu kord Capitol'i künkal oli luuletajaid ning võitjaid kroonitud. Siin, vaadates „igavese Rooma“ poole, pidas Brandes ühe oma-dest kaunidest kõnedest; künkalt, mille harjalt paistavad „26 aastasada maailma ajalugu“ tännas ta Rooma selle eest, et „temagi oli tohtinud juua püha emahundi nisadest.“ Ta nimetas muistset Rooma ja renaissance'i-aegset Itaaliat oma vaimliseks kodumaaks.

Kuna ta „Julius Caesar'is“ muistse Rooma hinge oli kehastanud, kujutab Brandesi „Michel Angelo“ Itaalia renaissance'i. Esinedes siin juba kunstiajaloolasena, üllatab meid Brandes jällegi oma võrratu mitmekülgsusega. Tema mitmekesine ilust arusaamine ja selle mõistmine leiab siin tänulikumana pinna kaleidoskoobiliselt kirjus ajajärgus, mille lillelisel ja rõõmsal tagatisel ta loob Michel-Angelo hiiglasekuju, värve säästmata; loob kuju täis üliinimlikku jõudu, loob looja kuju, kuju täis võimu ning ilu, — kuju, mis inimkonnale alati peab meeletulema seda, mille ta muutuks väiklaseks ja vaimliselt kiduraks.

Veel kaheksakümnenda eluaasta lävel üllatas Brandes lugejat inimkonda väsimatu loome jõuga, mis avaldus uues teoses „Homer.“ Endist viisi meisterlik on väsimatu töötaja plastiliste kujude loomises, tabavate iseloomustuste leidmises, ajalooliste piltide maalimises ja kergetes kokkuvõtetes; endist viisi haaravad on tema ootamatud ja veenvad ilmutused, endist viisi värske, rikas ja elegantne tema keel, — hoolimata kaheksakümnenda aasta lähedusest.

Brandesi ande erikülge väljendab ka teine hiljuti ilmunud raamat, — tema „Kõned.“ See kogu sisaldab tähtsamad kõnedest, mis Brandes poolest aja aasta jooksul pidanud mitmesugustel kehtel, mitmes paigas maakera pinnal. Siin on ilukõne meistritööd, mida kuulis Sorbonne; kõned peetud Londoni ülikoolis ja Kuninglikus Kirjandusseltsis; Moskvast Gogoli ausamba avamise puhul peetud kõne; mitmesugustel kunsti- ja kirjanduse-tähtpäevadel Roomas, Chikagos, New-Yorgis, Minneapolises Missisipi ääres ja mujal peetud kõned.

Brandesi vähematest teostest kõneleda pole siin võimalik, sest tema kirjanduslik pärandus on üle 60 köite suur. Mainitud suurteosedki

võivad küllaldaselt täieliku ülevaate anda tema geniaalse loomisvõime mitmekülgisusest.

Kõige ilusa innukas seletaja igas ilu väljendusviisis, ülimald teaduse väsimatu külvaaja, mõtte ja elu vabaduse kirglik jutlustaja. vai-

mu-lõkke kustutajate tuline vaenlane, inimgeeniuse kultuse preester, mõtte ja sõna suurmeister Brandes on närtsimatute aarete üleilmiline õpetaja.

JUHTUMINE HAMBURIS.

HANNS HEINZ EVERSJI järele L.

Ma pole Hamburgiga sugugi rahul. Hamburg on mind mu lootustes petnud, Hamburg polegi enam Hamburg.

Ma sõiman koledasti Hamburgi — sel on oma põhjus. Nimelt juhtus seal minuga midagi hirmsat ja see tuli järgmiselt:

väike masin, millega pliiaatsid teritada võib. Meelivangistav väike masin, kuhu pliiaats eest sisse pistetakse. Siis aetakse vänta; peenike puutolm lendab välja igasse külge ja pliiaats on terav kui õmblusnõel. Masin on õige suurepärane ja ma võiks päev otsa temaga pliiaatsi teritada.

Ja kujutage nüüd omale ette minu ehmatust: seda pliiaatsiteritamismasinat seal enam ei ole!

Ernst Trygger, Rootsi uus peaminister.

Teatavasti püsis Rootsis kauemat aega Brantingi juhatusel sotsialistiline valitsus. Nüüd pidi see hiljuti lahkuma ja asemele asus paremp. valitsus E. Tryggeri juhatusel.

Iga inimene, kes mind tunneb, teab et ma kirglik pliiaatsikorjaja olen. Kui ma midagi kirjutada tahan, palun ma naabrit mulle oma pliiaatsi laenata, kuid tagasi ma teda kunagi ei anna: olen pliiaatsikleptomaan. Ma korjan ka teritud pliiaatsi, kuid armsamad on mulle teritamata, kuna ma teistel enne otsa ära pean murdma. Kõik omad pliiaatsid viskan ma ühte vana kotti ja koti võtan kaasa, kui Hamburi sõidan.

Kott üle õla, astun üle Neidudesilla Alsteripaviljoni juure. Seal seisab sissekäigu kõrval

Prof. Kaarle Krohn,

tähtis Soome rahvalaulude uurija Helsingi ülikoolis. Sai neil päevil 60 a. vanaks.

Panin oma vanade teritamata pliiaatsitega täidetud koti nurka, astusin Alsteripaviljoni ning kutsusin kelneri; see jutustas mulle, et ilus väike masin ühes marmorist lauakesega, mille külge ta kruvitud oli, kolm päeva tagasi — ära varastati.

Ma kahvatasin ja vajusin toolile. Kelner oli inimesearmastaja, ta tundis mulle kaasa ning seletas, et teiselpool Neidudesilla Kem-

De Valera,

liri täieliku iseseisvuse eest võitlejate ehk n. n. „mässajate“ juht. Teatavasti andis Inglismaa Iirimaa peaaegu täieliku iseseisvuse ja selle eest võlgnes Iirimaa väga suurt tänu De Valerale kui iseseisvuse eest võitlejale. Aga De Valera nõudis absoluutset iseseisvust ja jätkab senni võitlust kompromissi peale läinud Iiri valitsusega.

Edisson indiaanlane!

Ameerikas on kuulsa ülesleidja Edisoni suguvõsa uurima hakatud ja leitud, et ta Mexikost pärit olla. Isa poolest olla ta sealsest indiaanlaste aadelisoost, mis atsteekide valitsuse ajast pärit, sellest ajast kui Kesk-Ameerika veel hispaanlaste poolt allaheitmata oli. Tõu-uurijatele on see igatahes huvitav nähtus. See kinnitab oletust, et teatud juhtumistel tõugude segu geenialseid inimesi võib anda.

Liigutatult tänasin teda, tühjendasin omas rõõmus üksinda pudeli, viskasin koti üle õla ja läksin ringkonnakohtusse. Eeskojas kohtuteenrit ja lubasin talle kolm teritatud pliiaitsit kinkida, kui ta mulle juhataks, missuguses toas see kohtu-uuriija asub, kelle juures hoiul pliiaitsiteritamismasin Alsteripaviljonist. Viis pliiaitsit lubasin herrale kohtukirjutaja abilisele, seitse herrale sekretäärile, kümme herrale ülemsekretäärile. Kõik silmitsesid mind kurjade pilkudega ja küsisid, kas ma mitte hull pole, kuid edasi juhatasid nad mind siiski. Herra kohtu-uuriija ukse taga pidin kaks tundi ja neliteist minutit ootama; ma kasutasin seda aega, et oma pliiaitsid üle lugeda — neid oli 723 peaaegu tervet, 641 poolikut ja 379 otsakest; olin just aasta neid korjanud.

Viimaks avati uks, ma tohtisin sisse astuda.

„Teie tulete Alsteripaviljoni varguse asjus“ ütles kohtu-uuriija. „On teil mingisuguseid südistusi varga vastu ette tuua?“

pinski juures ka väike pliiaitsiteritamismasin seisvat. Nõnda siis läksin Kempinski juure.

Kuid tema masin on koletis. Teda ei saa ümber ajada, ta ei käi, ta ei terita.

Tahtsin parajasti vana koti selga visata ja niiskeil silmil välja hiilida, kui herra Kempinski mööda juhtus minema ja minu ära tundis. Tema on ka inimestesõber ja katsus mind trööstida tokaieripudeli ja valitud einega. Sealjuures jutustas ta mulle, et mees, kes Alsteripaviljonist ilusa väikese pliiaitsiteritamismasina varastanud, juba vangistatud ja masin ise kohtu-uuriija juures asjaliku tõendusena.

„Herra kohtu-uuriija, ärge nimetage teda vargaks,“ ütlesin mina, see on liig raske sõna! Ma usun, et ta korjaja on, aus inimene, kes ilusaid väikseid pliiaitsiteritamismasinaid korjab.“

„Herra!“ hüüdis uuriija — see „herra“ oli seitsme Preisi „r“-ga — „kas olete hull? Mis on teil mõtte tulnud.“

Ag mina ei kuulanud teda enam. Kõrval laual märkasin väikese masina, avasin otsekohe kotisuu, võtsin käputäie pliiaitse välja ja hakkasin teritama.

„Herra“ hüüdis uuriija — seekord oli vähemalt tosin „r“-sid — „Olete hullumeelne? Katsuge, et te kohe siit minema saate.“

„Herra kohtu-uuriija,“ palusin ma, „ma olen pliiaitsiteritamise harrastaja. Ma korjan aasta läbi pliiaitsid ainult selleks, et neid pärast selle kütkestava masinaga Hamburis teritada. Laske mind oma pliiaitsid teritada!“

Ma uskusin, et temas natukene ligemisarmastust leidsin; ta naeratas ja ütles:

„Noh, kuipalju pliiaitse Teil siis teritada on?“
Ma ulatasin temale oma koti: „723 pea tervet, 641 poolikut ja 379 otsakest!“

„Mis?“ karjus uuriija ning ma nägin, et tal ligemisarmastust ikkagi polnud, „Niisugune suur hulk? Võimata. Minge kohe välja!“

Ma katsusin viimast abinõu: „Herra kohtu-uuriija, teie peate kaksteist ilusat teritatud pliiaitsit saama.“

Mina talitasin aupaklikult ja kenasti. Kohtu-uuriija seda ei leidnud aga nii olevat, arvatavasti oli halb seltskond, kellega tal päevast päeva tegemist, ta sootuks ära rikkunud. Sellepärast kisendas ta:

„See on katse altkäemaksu anda! Katse ametnikule altkäemaksu anda!! Oodake aga, oodake aga, küll te seda kibedasti kahjatsete!“

Sellejuures helistas ta hirmsasti, nii et ma kõrvu kinni pidin hoidma. Kuid ei tulnud kedagi. Siis hüüdis ta, ning kui ikka veel keegi ei ilmunud, avas ta ukse ja hüüdis kotta. Kui ta veidi kaugemale käiku astunud, lükkasin ma kiiresti ukse kinni ning käänasin ta lukku; siis läksin oma armsa masina juure ja hakkasin suure õnnetundega pliiaitse teritama.

Brr-rum-sss — üks teise järele.

„Avada, otsekohe avada!“ karjus ta ukse taga.

„Ma pole veel valmis!“ ütlesin mina.

Ta löi ja kolistas vastu ust.

Ag mina ei pannud selle peale rõhku. Teritasin rahulikult edasi tervikuid, poolikuid ja otsakesi. Panin nad kõik lauale ritta, oli suurepärase pilt.

Mõni aeg oli väljas vaikus, siis tuli vihane uuriija tagasi, kaasas paar inimest, keda ta ka päris vihale oli ajanud — kohtuteener ja san-

darm. Nad arvasid, ma peaks ukse avama, nad hüüdsid ja kisendasid ja lärmitsesid.

„Ah palun,“ ütlesin ma, „ainult üks veerand-tunni! Veel 427 tervet, 332 poolikut ja 152 otsa!“

Ma rõõmustasin, et uks ja lukk nii tugevad olid. Ma lükkasin lauad ja toolid ukse ette ja panin kõik, mis mul leida oli sinna otsa. Tippu — paksud aktid ja nende peale tindipotid.

Ukse taha jõudis järjest rahvast juure, sekretääre, kohtuameti kandidaate, kohtunikke, prokurööre ja esimesi prokurööre. Ma võin vanduda, et nad rahurikkuvat kära tekitasid, ja ma oleks neid kõiki heameelega võinud karistada lasta raske korrarikumise pärast.

Siis ütles üks mahe jahuhääl teiste vaikides :

„Ärge ajage asja liig kaugele, mu herrad! Mina annan teile heatahtlikku nõu nüüd ukse avada!“

Tegin omale ka samase maheda jahuhääl ja vastasin :

„Olen teile üpris tänulik, herra! Kas tohiksin küsida, kellega mul au on?“

„Olen ringkonnakohtu president!“ pajatas jahuhääl.

„Väga rõõmustav!“ ütlesin ja teritasin oma otsakesi edasi. „Kas teie ei näitaks vahest lahkelt oma isikutunnistust!“

Nüüd muutus jahuhääl õige jõledaks, ta kõlas kui kõrbenu.

„Niisugust häbematust pole ma veel näinud! Murdke uks maha!“

Inimesed nägid kõige suuremat vaeva, aga uks ei paindunud. „Kutsuge viibimata lukusepp,“ kisas kõrbenu jahuhääl.

Nad andsid nüüd natuke rahu, kuna mina teritasin, teritasin ja teritasin. Terveid, poolikuid ja otsakesi.

Jõudsin hiilgavalt edasi ja sattusin sarnasse vaimustusse, et hõiskasin: „Lust on elada!“

„Kannatage aga, küll see lust teil varsti kaob!“ hüüdis vihane kohtu-uuriija. Ma kuulsin, et lukusepp kohal oli ja lukukruve välja keeras. Uks hakkas järele andma, nüüd oli viimane aeg, et kaduda. Õnneks oli tuba maakõrgusel, ma avasin akna.

„Ärge nii väga rutake, lukusepp,“ lausus jahuhääl. „Katsuge riigivara nii vähe kui võimalik rikkuda!“

Ma lõpetasin pliiatsiteteritamise. Aknalauale panin ühele poole kaksteist otsakest, teisele poole kaksikümendviis otsakest. Nende juure kirjutasin kaks sedelikest — ühe peale: „Herrale kohtu-uuriijale. Tänulikmälestuses!“ Teise peale: „Herrale ringkonnakohtu presidendile. Jumalagajätmiseks.“

Kui ma aknalaual istusin ning ettevaatlikult kotti alla lasksin, lendas uks lahti. Ehitus ukse ees langes kokku ja ma rõõmustasin, kuidas tint nii ilusalt aktidele voolas.

Siis hüppasin ma maha ja jooksin nii kiiresti kui võisin. Leidsin pelgupaiga, missuguse, ei ütle; ilusa, ümmarguse, väikse pelgupaiga, mis alati hädakannatajaid lahkelt oma juure meelitab. Sinna jätsin ma koti, teritatud pliiatsite vastu pole mul iseäralist huvi.

Võtsin voorimehe ning sõitsin reisijatehoonesse sadamas. Pool tundi hiljem olin laeval „Kronprinzessin Cecilie“, keda loots aeglaselt Elbet mööda alla tüüris.

Vahepeal sõimasid Hamburi ringkonnakohtu herrad minu üle. Muidugi sõimasin mina ka. Kas mul pole õigus? Mida on Hamburg õieti väärt, kui seal oma pliiatsid veel ainult suurte hädaohtudega teritada võib?

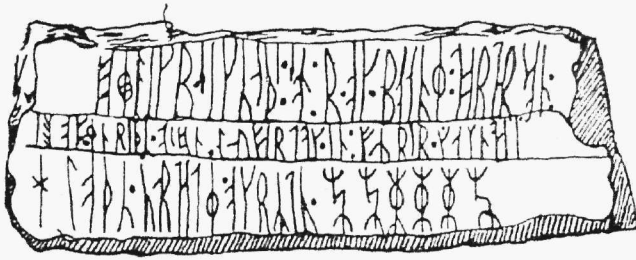
Kogust „Der gekreuzigte Tannhäuser“.

TUNNISTUSED NORMANNIDE AMEERIKAREISIDEST.

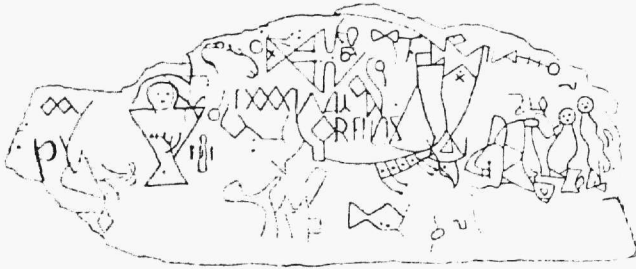
PROF. DR. R. HENNIG.

Ei ole enam vähematki kahtlust, et Kolumbus esimene merisõitja ei olnud, kes Ameerika üles leidis, vaid et juba palju aastasadasid varem teised julged eurooplased mitmed korrad, osalt vabatahtlikult, osalt vastutahtmist üle „Suure Vee“ teed leidsid Põhja-Ameerika randa. Nii sõitsid sinna üheksandal aastasajal iirlased ja kümnenda ja neljateistkümnenda aastasade vahel Gröönimaa ja Islandi normannid. Viimaste „Vinlandi“ sõidud omandasid teatud kuulsuse, sest nende sihiks oli kaugel

kallas, mis rikas puu ja metsikult kasvavate viinamarjade poolest. On aga vähe teada, et nendest julgetest sõitjatest juba üheteistkümnendal aastasajal üks tuntud Saksa krooniker, Adam von Bremen, kirjutab. Oma kroonika neljandas raamatus kirjutab ta umbes 1075 aastal ühe merimehe jutustuse järele, keda ta isiklikult Kopenhaagenis oli näinud: „Muu hulgas rääkis ta maast, mis selles ookeanis paljude poolt leitud ja mida Vinland'iks (Weinland, Viinamaa) kutsutakse ja seda just selle-

Runikivi, mis 18. aprillist 1135 a. pärit.

Vanaaegne mälestuskivi, normannide kirjadega, Ameerikas leitud.

pärast, et seal metsikult kasvavad viinamarjad siginevad, mis kõige paremat viina annavad.“

Mõne aasta eest nimetas Fridtjof Nansen kõiki normannide Vinlandi sõidu juttusid saagaks ilma ajaloolise põhjata. See hüpotees on ammu õigusega tagasi lükatud. On kivist tunnismärke, mis tõendavad, et keskaja normannid millalgi Ameerika pinnal on käinud ja mitte üksi Ameerika rannal (Massachusetts'is), vaid et need julged juhtumiseotsijad ja rahutud merimehed on tunginud sügavale maasse, mis arvati inimestest täiesti puutumatu olevat, enne uuemaaja polaar-ekspeditsioone. Aga kivid räägivad ja seletavad meile, et kaheteistkümnendal aastasajal vaprad normannid on kaugel Põhja-Ameerikas käinud.

Kõrvalolevatel joonistustel on kaks normannide runikivi, mis Ameerikast leitud. Esimese nendest leidis Daani polaarreisija Graah ligi sada aastat tagasi, aastal 1824 75-kraadilise põhjalaiuse all olevalt Kingiktorsoak'i saarelt. See saar asub Baffininsbai põhja-hommikupoelses osas ja näib pea võimatuna, et nendes maajagudes juba 800 aastat tagasi Euroopa

inimesed käisid. Aga kivi, mis nüüd Koppenhaageni põhjamaa vanavara muuseumis asub, teatab runimärkides, et temale kirjutajad olid Normanni merisõitjad 18. aprillil 1135 aastal. Merimeeste nimed on üles loetud.

Teise kivi juures on palju vaieldud. Tema leiti Seacommet-Bai tagamaal, Massachusetts, Tauntoni jõe juures juba aastal 1680. Teda tuntakse „vriting rock'i“ nime all. Ta on kaunis kustunud, kuid võib üksikuid primitiivseid inimese kujusid ära tunda, kes nähtavasti kuule viskavad. Selle kivi kohta on mitme autoriteedi poolt arvamisi tulnud, et temal mõne indiaanlaste suguharu pildikõne on kujutatud, millel kultuurajaloolisest seisukohast vaadatult mingit olulist tähtsust ei ole. Teised aga arvavad, et see on esimene tunnistus Gröönimaa normannide Ameerikas käimisest ja on pärit 1007—1010 aastatest. Selle arvamise järele kujutavad inimkujud ühte võitlust kuululoojate indiaanlaste ja normannide vahel, kelle hulgas kuulus Vinlandi sõitja Thorfinn Karlsefni, kes just eelmainitud aastatel elas ja pärast Vinlandi leidmist Leif Önneliku poolt, selles normannide, paradiisis mõne aasta viibis. Sellel hüpoteesil on ka oma alus, sest osast sellel kivil olevatest märkidest arvatakse välja lugeda võivat osalt vanade normannide runikirjas, osalt Ladina keeles järgmisi sõnu: „Nam Thorfins“, mis tähendab Thorfinni omandus. Kui see arvamine õige, siis annab ta kindlat tunnustust normannide viibimisest Ameerikas. Nagu aga juba öeldud, lähevad arvamised „vriting rock'i“ juures kindlalt lahku ja, võib olla, ei jõuta kunagi üksmeelsele otsusele. Alguses toodi tõenduseks, et see normannide kivi ei ole, seda, et normannide merimehed kirjutada ei oskanud. Nüüd langeb see tõendus küll Kingiktorsoak'i saarelt leitud kivi põhjal ära. Ka mõned teised sarnased leiud tõendavad kindlasti, et normannide merimehed oskasid kirjutada.

Mida Islandi saagad normannide Ameerika sõitudest jutustasid, oli küll uskumapanev, kuid nüüd on leitud ka tegelikud dokumendid „rääkivad kivid“, mis kindlaks tõenduseks, et see julge rahvas üle „Suure Vee“ Ameerikasse merisõitused tegi.

— li

SUGGESTIOONI MÕJU HAIGUSTE PEALE.

DR. OSKAR BROHNOW'I järele.

Juba endistel aegadel teati palju imearstidest, tarkadest meestest ja naistest, kes oma imevõimuga teinud terveks haiged ja kelle kuulsus ulatus kaugele. Sagedasti on nendel

juhtumistel tähelepanu selle peale juhitud, et kõige selle arstimise juures usk kõige suuremat osa on mänginud. Teadus aga ütleb: „Ei pea uskuma kõike, mis inimesed räägivad.“

Nüüd aga peab tunnustama õigeks ka selle lause teise poole: „Ei pea ka siiski uskuma, et nad seda ilma põhjuseta räägivad“.

Sellele usule on rajatud „Nancy uus kool“, millel on juba oma tähelpanuväärt tunnustus. Emil Coué, selle kooli asutaja, jutustab, kuidas ta ise autosuggestiooni läbi terveks on saanud. Autosuggestiooni läbi ravitsemise mõttele viisid teda tähelpanekud, kuidas keemiliselt täiesti süütu rohud, mis aga suure reklaami tõttu tuttavaks tehtud, laialt tarvitamist ja uskujaid leidsid ja tagajärgi saavutasid. Kuna suggestiooniline ravitsemine närvihai-guste juures ammu head mõju oli avaldanud, tuli Coué mõtte peale seda ravitsemist ka teatud orgaaniliste haiguste juures tarvitama hakata. Katse andis häid tagajärgi. Nüüd mõjub Coué päevas tervete hulkade abiotsijate peale. Harilikult sünnib see umbes kolmekümmeliik-meliste rühmadega ja Coué nii ka tema hoole-alused võivad imelikkudest tervekssaamistest jutustada. Siin mõned näitused:

Proua G. kannatas metritise ja salpingitise¹⁾ all. Juba esimese suggereerimise järele tundis ta kergendust. Kuue nädala järele võisid arstid ta täiesti terveks tunnustada.

Teine umbes 60-aastane daam kannatas juba 24 aastat metritise all ja operatsioon näis möödapääsmatu olevat. Võeti tarvitusele suggereerimine ja kui kuus nädalat möödus, võidi ka siin täielist tervekssaamist tähele panna. Seda pidi ka see arst tunnustama, kes enne operatsiooni tahtis toimetada.

Proua E. P'-el Nancy'st oli kätel juba kolm aastat nahahaigus, mida mingi rohuga parandada ei saanud; kuid suggestioon mõjus ja mõne aja pärast said käed terveks.

Professor Gillet, Belfort'ist kannatas rääkimisnõrkuse all. Ta ei suutnud kauem kui kümme minutit rääkida — siis kaotas ta hääle täiesti. Arstid tunnustasid selle vanadusnõrkuseks ja arvasid ta paranematu olevat. Kui Gillet kord Nancy's puhkusel oli, juhiti tema tähelpanu Coué peale, kes ta tõesti lühikese aja jooksul terveks tegi.

Lõpuks peab veel nimetama suggestioonilise ravitsemise mõju käsnade peale. Dr. Bonjour'i tähelpanekute järele mõjus see ravitsemine umbes pooltel juhtumistel õige ruttu.

Ka Saksamaal tuntakse ravitsemist suggestiooni abil; selle hulka kuulub ka üks osa homeopaatiliste abinõude tarvitamist. Nende abinõude soovitajad tõendavad aga, et nad homeopaatilisi abinõusid selleks tarvitavad, et ra-

vitsusalustele asjalist tõendusabinõu kätte anda, et sellega suggestioon kindlamalt mõjuks.

Arvustavalt asja peale vaatajal on muidugi õigus tervekssaamist mitte usuga, vaid tervekssaame enesepettega seletada. Siin peab nimetama, et arstiteaduses ei saa paranemise juures kindlaid tõendusid ette tuua, sest kunagi ei tea, mis oleks sündinud siis, kui poleks tarvitusele võetud just neid abinõusid. Siin toetatakse ikka katsete ja näituste peale. Suggestioonilise arstimisviisi tarvitamise juures tuuakse näiteid, mis selle ravitsemise tõenäilist mõju mitmekülgselt kinnitavad.

On teada, et haigusi võib ette kujutada ja ettekujutuste mõjul tõesti haigeks jääda, on teada, et hüпноосига haigusi võib arstida, on teada, et magades midagi meis valvel on, mis töötab ja haavu, mis päev lõõnud, parandab, on teada lõpuks, missugust tähtsat osa haigete juures meeoleolu mängib ja kuidas tema kaudu haigete peale saab mõjuda. Ja sellest on ainult väikene samm usu parandamisvõime tunnustamisse.

Kuidas seletada seda suggestiooni tervendavat mõju? Nagu mõte söögi peale ilanäärmed töötama paneb ja vee suhu kutsub, nagu soov mõnda kehaosa liigutada, sinna rohkem verd ajab, nagu mõtlemine pea tõsiselt raske-maks teeb, sest et vererakukesed seal laienevad ja enestesse rohkem verd mahutavad, nagu hea meeoleolu tugevama vere ja kõigi orgaanide tegevuse esile kutsub — nii võib ka suggestiooni parandavast mõjust aru saada: juhtivad närvid muudavad verevoolu sihti ja juhivad vere mõnda rakukesterühma, ehk jälle takistavad teda sinna voolamast, ja nii võib mitte ükski ajutisi, vaid ka alalisi mõjusid kätte saada.

Näituseks kaitseb meie keha ennast ise ilma meie iseäralise sunnita mõnesuguste vi-gasaamiste vastu, niipalju kui see tema võimises seisab — nii mõjub ka suggestioon tahtmatult ja nõuab keha tervekstegeva mõju tegevusse astumist.

Üksikasjaliselt katsub Nancy kool olukordi luua, mis tervendavad mõjud tööle panevad, segavad mõjud kõrvale juhivad ja, nagu hüпноосига juures, tähelpanu koondavad. Selle ettevalmistusega istutatakse nagu pühaliku talitusega tahtmatult inimesesse ettekujutus: „Ma saan terveks!“ Nii ei mõjuta mitte tahtmise vaid ettekujutuse peale ja uue õpetuse tundemärk pole mitte tahtmise vaid ettekujutusjõu uuestikasvatamine. Arstimisalusele soovitatakse igapäev ennast vähesekski ajaks

*) Naistehaigused.

täiesti kõiksugu pingulolekust vabastada ja nagu palvesõnu enese ette korratakse, nii sõnu korrata: „Iga päevaga läheb minu seisukord kõigiti paremaks!“ Sealjuures peab enesele võimalikult elavalt seda seisukorda ette kuuutama, missuguses ennast heameelega näha tahetakse. Nii peab igal õhtul ja hommikul talitama. See on kõik, muu eest hoolitseb tervendaja teadmatuse.

Tuleb aga ikkagi haigushoog, siis peab, et ettekujutust parema seisukorra peale mitte segada lasta, valudest ennast mitte kõrvale juhtida laskma, kiirelt enese ette kordama: „See läheb mööda, see läheb mööda! . . .“ Coué õpetab veel palju suggestioone, mis tervise tagasi toovad.

Kuigi palju tagajärgedest mitte suggestiooni mõju, vaid inimeste juttude arvele panna, jääb siiski veel küllalt palju järele, et Nancy uuest koolist mööda ei saa minna. Selles arstimisviisis on teadusline tõde: abiotsijale näidatakse tema tee ette, kus ta ennast oma enese suggestiooni läbi arstib. Nii saab keha arst keha ja ka hinge arstiks.

Sellega on piibli sõnad: „Sinu usk on sind aidanud“ bioloogilise mõtte saanud. Oletame et autosuggestioonil õige piiratud arstimisvõime, siis on terveks saamise juhtumisi ometi nii palju, et meie ennast selle võimu ees painutama peame. Ka kõrvalteede kaudu tungib loodus edasi. Ta laseb ettekujutuse mõju võimaks ja seega ka tõelikkuseks saada. — li

ARARAT.

ARNOLD ULITZ'I ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

Ta kuulatas, surus enda elusad huuled savihuultele.

„Siga!“ kisendas ta: „Sa ei ela ju!“

Ta virutas Aadamale rusikaga näkku ja rusikas vajus nii sügavale, et raske oli seda uuesti kätte sada. Sõrmenukkide jäljed jäid haavadena näkku. Jalgedega tampis ta savi-mehe keha ja liikmed puruks; ta rõhus jalad sügavale savirinda, kus süda oleks pidanud asuma. Ta ulgus viha pärast valjusti nagu hunt.

Äkki sõnas ta endale: „Lollpea!“ ja naeratas: „Mitte suhu ei pidanud ma hingama, vaid rinda!“

Ta ehitas uue inimkuju; ehitas pikkamisi, pühalikult, uuristas sõrmega hellalt augu rinda ja puhus oma kuuma hingeõhku elutuma olevuse sisse.

Siis tegi ta silmad ja kõrvad.

Ta võttis endal riided seljast ja võrdles oma ihu savi-mehega. Vaevaga jäljendas ta ihupealseid kühme ning õnarusi, tõmbas jooned otsaette ja suunurkadesse, vaatles jõe-pinnalt oma nägu ja vormis vihase soone, mis ta enda otsaes nägi, ka savi-Aadama näole.

Lahkudes löi ta endale otsaette ja naeris:

„Mis su meheks teeb, kallike, selle olen sootuks unustanud!“

Ta kükitas savikuju kohale ja kleepis talle sugu-elundid külge:

„Nüüd oled valmis!“ ütles ta tasa.

Ta nägu oli heldem kui kunagi enne; ta kerjas armu elututelt savi-silmadelt; värisedes

kummardus ta. Sügavalt tõmbas ta hinge, puhus pühalikult, täis igatsust ja meeleheidet. Ta surus kõrva vastu külma savi-rinda, pidas hinge kinni, kuulatas nagu arst, oodates esimest elu-avaldust.

Ei midagi . . .

Siis haaras Aleksander hammastega savi-mehest kinni, näris, kugistas, sülgas, ägas, nuttis viha pärast ning jäi puude alla istuma nagu nott.

Alles öösel tuli ta koju ning oli kaua haige ja segane. Mõne päeva pärast palus ta alandlikult:

„Kas tahaksite jälle minuga mängida?“

„Malet?“

„Ei, jumalatemängu.“

„Ei!“ ütles Daniel.

Aleksander hakkas jälle üksi mängima: nüüd võis ta maid valitseda, kuis iganes tahtis, — keegi ei tulnud teda oma targutustega segama. Ta pilkas ning irvitas erapooletust, ta irvitas täringite rumalat agarust; tema ei küsinud enam täringite silmade-arvust.

„Üks on kuus“, kisendas ta: „ja kuus on üks. Kõik on nii, kuis mina tahan, et see oleks!“

Ta mõirgas vihaselt, et Daniel ja Nadja kuuleksid ja pahandaksid.

„Mulle pole ükski asi võimatu! Kõik, mis ma teen, on õige! On vaid üks tahtmine — see on minu oma!“

Iga sõja laskis ta revolutsiooniga lõppeda; see kuulus juba tema süsteemi.

Daniel ja Nadja ei vihastunud. Et nad kevadise sooja tõttu jälle üleval elasid ja temale tülikis olid, siis kustutas ta kord ialaga kõik piirid, maanteed ja linnad põrandalt, võttis labida ja läks välja.

Ta kaevas raismikule Euroopa piirjooned ja rõõmustas, et tal nüüd rohkem ruumi käepärast oli. Linnad ehitas ta jõe-äärsetest kivekestest ja tegi need nii suured, et ta nende platsidel seista võis ja nende uulitsatel kõndida. Juhtus ta mõne uulitsa-nurga kogemata ümber tõukama, siis naeris ta. Kindlustele ehitas ta kivekestest müürid ja vallid. Maanteed tegi ta valgest liivast ja nii laiad, et ta ise nendel mahtus kõndima. Rohi, mis tema teedel julges kasvada, pahandas teda väga; ta kaevas selle juurtega välja. Nii jooksid valged rajad risti ja põiki üle kogu raismiku ja Aleksander marsis Moskvast Rooma kahe minutiga; tema silmad hiilgasid, vaadeldes enda loodud maid; rohukõrred ülendas ta põhja pool mändideks ja Rooma ümbruses oliivini-apelsiini-puudeks.

Nadja läks igal hommikul väljale tööle ja kurvastus igal õhtul, et raismik oli rüüstatud. Ta hoidis Aleksandri teid jalaga puutumast ja käis kaugelt ringi ümber linnade. Sagedasti uuris ta Danieli silmi, otsides, kas neis kuri otsus juba tehtud; kuid ikka olid silmad rahulikud ja kevad-rõõmsad. Ööseti ärkas ta sagedasti unest ja leidis oma käed Danieli otsimast; ta kartis väga, et tund lähenes, mil Daniel pidi võõra ära ajama, — ta teadis küll, mis see sõna tähendas.

„Kas sa mulle kindraliks ei taha tulla?“ küsis Aleksander.

Aga Daniel vastas ärevuseta: „Ei!“

„Pean sulle kahjuks veidi liiva murule puistama, Daniel, aga sa oled leitnant olnud ja mõistad vist, et väejuht maastiku peale ei või halastada.“

Ta naeris, nii et hambad välkusid.

„Häda ajab härja kaevu,“ rääkis ta edasi: „ja sõda on Jumala ajaviide!“

Daniel aga vaatas metsa poole, mis juba haljendas, ning jäi rahulikuks.

„Väljas saab mäng suurepärasem olema, kui kitsas majas,“ hukutas Aleksander: „ehitan redeli puulatvu ronimiseks ja lava üles latva. Täringid teen suured nagu granaadid, siis paiskame neid ülevalt alla, nagu Jumal välkusid. Saab ütlemata põnev ja huvitav olema, Daniel!“

„Ei, ei, mina ei mängi!“

„Eks näe veel,“ ütles Aleksander ja ehitas Londoni ning Amsterdami.

Kui ta aga ka Prantsusmaa tahtis ehitada, sattus ta sinna, kus peenrad seisid ja esimesed haljad eekesed maast tärkasid. Ta ei hoolinud nende õrnast elust, vedas liiva peenrate kõrvale, et suurt maanteed ehitada, mida ta strateegiliseks otstarbeks vajas; ka kärutäie kive vedas ta higistades kohale, et Pariisi ehitada. Mürinal veeres raske koorem peenratele; siis tuli Daniel tõrva-ahju juurest ja nägi hävitust. Hirm haaras teda, et nüüd midagi kohutavat peab juhtuma; vilkeks peatus ta, kuni ta veri jälle voolata julges.

„Ära siia midagi ehitada.“ ütles ta karmilt: „siin on meie aed.“

Pilkavalt vastas Aleksander:

„Minupärast võid oma kraami Pariisi ümbruses ja mõlemal pool teid kasvatada; mulle pead muidugi vaba tegevusvõimaluse jätma; kui vahete-vahel midagi katki läheb, siis pole midagi parata.“

„Ei, minule oleksid liiv ja kivid suureks takistuseks; oled juba kogu raismiku rüvetanud, aed jäta rahule.“

„Rüvetanud? Oled hull!“

„Jah. Kaunis raismik on rahutust täis; kusaagil ei saa enam puhata.“

„Ära ole nii jonnakas, mul on seda maatükki vaja!“

„Ma ei luba,“ hüüdis Daniel vihaselt.

„Mis?“ kisendas Aleksander ja taandus, kuid mitte hirmu pärast; ta tahtis vaid põlglikumalt vaadelda pehmet narri, kelle vihagi oli lodev.

Daniel kummardus, võttis Pariisi müüri moodustavad kivid ja viskas minema.

„Mis sa teha tahad?“ küsis Aleksander.

„Kivid ära koristada!“

„Jäta paigale!“

„Ei!“

„Siin on suur maantee, mine ära!“

Aleksander surus labida liivahunnikusse.

„Mine ära,“ ütles ta vihast vabisedes: „muidu matan su liiva alla!“

„Liiv ja kivid tulevad koristada,“ ütles Daniel ja lisis peaaegu alandlikult:

„Ma ei saa aru, kuidas võid nii kõneleda ja toimetada. Ära puista liiva mu peale, Aleksander, pane labidas käest! Võid meie küllaline olla nii kaua kui tahad, pead aga selle eest mõnest asjast loobuma, oleme ju siin väike omaette riik!“

„Oh, see mahe toon,“ kisendas Aleksander: „see mahe papitoon!“

„Pean ma sind siis sõimama?“ küsis Daniel: „Sa pead ometi aru saama, et sul õigus ei ole. Sind siin mängida ma ei luba.“

Siis viskas Aleksander temale naerdes liiva jalgele ja hüüdis:

„Siia tuleb tee!“

„Jäta!“ ütles Daniel ja vabises, sest too kohutav oli üsna ligi.

„Teen, mis tahan!“

„Keelan seda, kas kuuled?“

Vilkeks puuris Aleksander pilgu vaenlase silmadesse, siis sirutas ta käed konksu tõmmatud sõrmedega Danieli kõri poole. Daniel pörkus tagasi, Aleksander haaras tema ümbert kinni ja nad hakkasid heitlema. Käed ühinesid vastase selja taga raudsete pihtidena, et teda puruks pigistada, maha paisata ja, kui vi-

su lihha vajutada, sa reo. Saaks haarata suu sinu liha ja verd täis!“

Äkki kargas temasse metsiku rõõmu säde ja täitis uue jõuga iga sopikese tema ihust. Ta surus silmad nagu ereda ilmutuse ees.

„Kui saaksin sinu verd, oo! Ja võiksin anda Aadamale ja tema muutuks elavaks, oo! oo!“

„Ja! Ja! Ja!“ möirgas ta naerdes.

Ja siis näis nagu oleks ta nõrkemist vaid näidelnud, et Danieli pilgata; tema käsivarred muutusid kõvaks kui teras ja kiskusid vailuoged Danieli suust; pea tundis Aleksander, et vastase keha hakkas lõdvenema ja pikka-mööda tagasi vajuma; Aleksander muutus te-

E. R. Muuseumi kogudest. Foto Wittoff.

Emajõe luht Peipsi lähedal,

Eemal tasane, niiske maa madalate pöösastega.

hatud vaenlane maas lamab, siis ahnete kätega tema kaelast kinni haarata. Mõlemad ähkisid. Aleksander puuris terava lõua nagu peitli Danieli pahemasse õlga, Daniel oigas valust ja vihast. Jõu poolest olid nad ühesugused. Kuid mõne aja pärast näis Aleksander rauevat, sest ta sülgas rõvedaid sõnu ja katsus meeletult pead käänata, et hambaid Danieli turjasse litsuda või tema kõrvu puruks närida. Kuna ta nii pööraselt märatses, muutus Daniel rahulikumaks; järjest kõvemini surus ta käed ümber Aleksandri keha.

Aleksander ei saanud hammustada, ta hambad olid Danieli õla kohal irevil.

„Saaks ma ometi hammustada“, rääkis ta ihast värisedes: „saaksin hambad sügavale

ma peal raskeks nagu kivi. Tumedad rätikud vajusid Danieli silmade ette, surmahirm lõhestas tema hinge ja tekitas maos tülgestuse-tunde. Ta silmist purtskasid pisarad, parema silma all katkes veresoonekene ja värvis naha alla punase loigu.

„Juba oled verine?“ kisendas Aleksander.

Taandudes astus Daniel terava kivi otsa Pariisi kindlustuste kõrval ja karjatas valu pärast. Ta jalgade sooned olid nagu katki rebitud, ta vankus, kukkus, Aleksander langes möirgades tema peale ning andis talle lõuaga säärase hoobi silmade pihta, et Danieli silmist ere välk sähvatus.

Ja nüüd lasus raske võitja oimetu vastase kohal, haaras kätega nagu loomakäppadega Da-

nieli kõrist kinni ning tema hundihambad olid valmis puremiseks.

„Nadja! Nadja!“ kisendas Daniel rögisedes.

Nadja aga lamas majas, tusad olid alanud ja puurisid tema ihus pikkade, teravate oradena.

vihast oli ta kahvatu; ta nägi Danieli pundunud ja rögisevat jäledat surija nägu.

Ta pani püssisuu vastu Aleksandri pead ning siis tuiskas pea kildudeks ja korjus veres verise tombuna maha. Surnu haavadest voolav veri määris Danieli näo ilgesti punaseks.

E. R. Muuseumi kogust. Foto Wittoff.

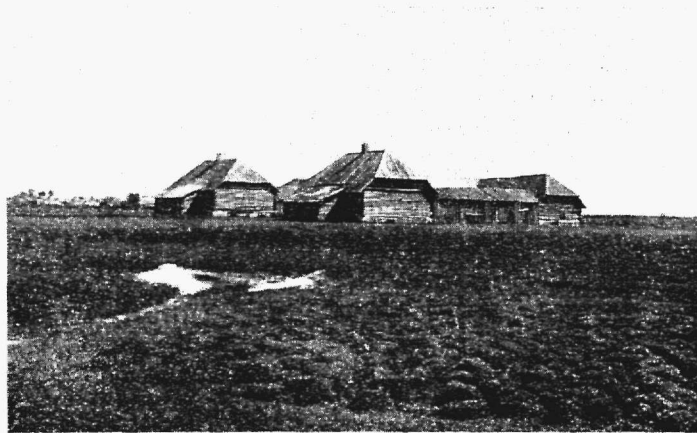
Suitsu-onnid Akste külas, Võnnu kihelk.

Peipsi rannik Pedaspea küla kohal.

Palgiparvetajad Emajõe kaldal.

Kalasuutsetamise ahjud Püürissaare küla juures
(Peipsil) Eelplaani mätlik soo.

„Tule ometi, tule ju!“ hädaldas ta: „Hoolitse mu eest, Daniel!“

Valust painatuna roomas ta ukse juure, tahtis hüüda, mehele etteheiteid teha, — siis nägi ta heitlejaid ning arvas Danieli lootusetut häält kuulvat.

Nagu ärritatud tiine karu kargas ta ainsa hüppega maija ning haaras konksu otsast püssi; püss oli laetud, ta jooksis meeste juure, sest et ta eemalt lasta ei saanud; meelekindlusest ja

Nadja kukkus mõistusetu maha. Ta kuulis laulvaid naiste-hääli, kuulis heledat, taevani tõusvat laulu-viit.

Ütle mata eredalt kiljatas ta ja nii ta sünnitas ning laps valmistas ilmale tulles emale säärast valu, et kisendustest linnud kohkusid ja laiali lendasid.

Kui Daniel minestusest ärkas ja uimaselt istukile tõusis, näis kõik ümberkaudu temale imelisena ja ennenägematuna; kätega kobades

puudutas ta verist korjust. Õudusest karjatas hüpitas ta püsti. Siis nägi ta Nadjat enda kõrval: nahad oli tema ihu ümbert kistud ja pahem käsi hoidis kramplikult juustest kinni! Peotäis juukseid oli nagu eesriie näo ette kistud: parem käsi aga puhkas hellalt süles nagu näidates: vaata, vaata!

Ja kui ta naise juure roomas, siis nägi ta lapsukest lamavat.

Ent ta ei vaadanud last, vaid kisendas:

„Nadja! Nadja!“

Naine ärkas naeratades ja sõnas:

„Kõik on hea!“

Ja siis:

„Sebastian!“

Lapsukesel Sebastianil polnud ainsat raa-sukestki linast riidet, siiski oli ta ilus, sest ta lamis sametpehmetel nahkadel ja tema naljaka kõhukesegi ümber oli nahk seotud. Kevad oli nii armurikas, päike paistis külluses raismikule, nii et lapsel külm ei olnud. Tema ihu kumas õrn- Valkjalt; kui Daniel metsõunapuu õilmeid tema peale puistas, siis sarnanes ta õilmetele. Tal olid suured sinised silmanagu Nadjal; käed ning jalad aga olid isalt — nii kinnitas Nadja — sama suured ja tugevad.

„Ta saab hästi marsima ja laskma“, rääkis Daniel: „ja kui me kusagilt Venemaalt tüdruku leiame, siis saab see teda siiski armastama, sest valik ei ole kuigi suur.“

„Miks ta teda ei peaks armastama ka siis, kui tuhat teist tema kõrval seisaksid“, vaidles naine vastu: „vaata kui väiksed jalad ja kitsad käed minul on, kuid armastan ometi sind!“

Nad olid nüüd sagedasti alasti; Nadja näis neitsilikuna ja kaunimana kui iial enne.

Daniel kogus vihmavett künadesse ja rääkis:

„Kuigi sul pehmeid patju ei ole, Sebastian, siis peab ometi su pesuvesi pehmem olema kui udusuled!“

Nadja toitis last õnnistatud rindadest.

„Alati kartsin, et ta nalgima peab“, naeratas Nadja: „nüüd aga pole tal puudust karta!“

„Ei, tõesti mitte!“ ütles Daniel ja silitas paisuvaid kuule.

Lapse sündimisest saadik luges Daniel päevi.

„Inimsool on jälle ajalugu“, seletas ta: peame päevi jälle hindama. Ei ole enam ükskõik, kas meil neljapäev on või laupäev.“

„Mis päev oli siis, kui ta tuli?“

„Pühapäev. See peab pühapäev olnud olema.“

„Hea“, naeris naine: „oli pühapäev!“

„Ja mis kuu? Kahtlemata mai, — kõik puud õitsesid.“

„Aga kuupäev? kuupäev?“

„Ütle mõni number!“ hüüdis mees ägedalt.

„Üksteist!“

„Siis on ta üheteistkümnendal mail sündinud.“

Ta tegi nagu Robinson ja lõikas väikseid kärpeid noore puu koosse, pühapäevi märkis ta suuremate kärbetega. Sellest kalendrist luges ta kord, et augustikuu oli lõpule jõudmas.

„Võimalik, et täna sellest aasta täis sai, kui sa siia tulid“, ütles Daniel: „Tule välja ning vaata raismikku.“

Nadja tuli ja oli põrutatud.

„Vaata nisu-põldu“, sõnas ta: „samasugune oli see ka aasta eest!“

Sel päeval pidasid nad püha. Nadja laulis Danielile. Siis ütles ta kurvalt:

„Oleks meil siin balalaika, siis oleksime kaks korda nii rikkad kui nüüd!“

Daniel raius puid, kogus samblaid, koristas vilja, korjas marju ning metspuude vilja. Ta valmistas talveks vara. Agaralt käis ta jahil ja kogus nahku, et perel majas talvel soe oleks.

Kord oli ta kodust kaugel, Baguta lähedal legendiku serval; äkki kuulis ta sarve-häält otsivalt hüüdvat. Daniel kahvatas: sõdurid? Ta ronis puu latva ja nägi midagi imelist.

Karavaan seisis põlenud küla lähedal, veoloomad sõid aeglaselt rohtu, inimesed kõndisid rahulikult siia-sinna. Mõnedel olid sõjariistad, seda ta nägi; aga kurje mõtteid ei näinud ühelgi olevat, sest kõrge varda otsas lehis valge lipp, — suurena ja ilusana.

Aeg-ajalt puhusid pasunad nagu oleksid nad eksinutele teed juhatada tahtnud.

Daniel roomas kõrges rohus lähemale; keegi ei võinud teda näha. Valge lipp paisus eredana vaikselt tuules.

„Neil on riidet!“ imestas ta ja vaatas nagu palvetades üles hinnatu varanduse poole kõrges õhus.

Äkki kargas ta püsti, püssi jättis ta rohusse maha, laotas käed laiali ja hüüdis:

„Rahu, rahu!“

Teised näitasid tema poole ja kutsusid endi juhi; ta tuli ning tema kõrval kõndis neitsi heledas kollases rõivas.

Daniel karjatas valjusti, jooksis nende poole. Võõras jahmatas; siis põlvitas üksiklane tema ette ja nimetas ta nime: „Manasse, Manasse!“

„Ah, ta elab!“ hüüdis neitsi: „Isa, ta elab! Milline ime, milline arm!“

„Tõuse püsti!“ ütles Manasse: „Suurt on isand sulle teinud! Vaata, juba mitu kuud rändame mööda ilma, et inimesi otsida, ja sina oled esimene, keda leidsime.“

„Isegi neitsi olete kaasa toonud“, hüüdis Daniel: „Kui hea on vaadelda teid kõiki!“

„Ja milline rõõm meilgi sind vaadata! Toome palju vara Palestiinast, mida Isand imelise lõikusega õnnistas. Igas vankris on midagi head inimestele, keda lootsime leidvat! Sina aga“, hüüdis ta põrutatult: „sina oled ainus, keda leidsime!“

Daniel vaatas säravail silmil vankrite poole.

„Kõik on täis?“ küsis ta.

„Kõik täis! Nisu, kuivatatud viinamarju, soola ja linast riidet! Kuivatatud liha ja lõunamaa puuvilja!“

„Ja viina, marjaviina!“ hüüdis Hanna Manasse: „Toon sulle viina!“

„Külvasime nisu mitmesse kohta“, rääkis õpetaja: „Nisu saab kasvama ja kui metsadest kord inimesed peaksid tulema, siis leiavad nad vilja. Kaevasime keldrid ja panime valged lipud nende kohale lehvima. Valget värvi ei saa eksivad inimesed pelgama. Ja keldritest leiavad nad mõndagi head.“

Hanna Manasse tõi punast viina savi-kruusis. Kruus oli nii suur ja kallis annus nii raske, et ta veel õrnemana ja väiksemana näis; Daniel ruttas temale vastu ja võttis ettevaatlikult kruusi tema käest. Kõik nägid, et teda ruttama ei pannud janutseja aplust, vaid rõõm ilusat neidu nähes.

„Joo“, palus neiu: „See on viin meie kodumaalt.“

Enne kui ta jõi, ütles Daniel aukartlikult:

„Nii ilus savikruus, nii kallis kruus!“

„Võta see endale!“ ütles neiu.

„Tohin ma?“ naeris Daniel: „Küll saab Nadja rõõmustama!“

„Kuis! Sa pole üksi?“ hüüdis Manasse: „Kõneled naisest?“

„Ei, ma pole üksi. Peate tulema meid vaatama!“

Nüüd alles rabas teda ärevus; ta vajus istukile maha ja hakkas nutma:

„Nii suur, suur arm!“ pomises ta.

„Mis tahaksid naisele kaasa viia?“ küsis Hanna: „Sõidame vankris ja võtame kaasa, mis teil tarvis.“

„Vankris sõidame?“ kiljatas Daniel, rõõmustades nagu laps.

„Jah. Tule, otsime kõige ilusamad asjad temale viimiseks.“

„Soola!“ hüüdis Daniel ja siis: „Riiet, natuke riidet — nagu pool sellest lipust.“

Ilma et ta oleks näinud, kogus Hanna hulki asju, — iseenda särke ja lihtsaid heledaid rõivaid. Siis sõitsid nad metsa. Daniel oli kuulmatu õnne pärast lapsik. Ta imetles toredaid rattaid, mis kiirelt tiirlesid; imetles hobuseid! Ta jutustas nagu väike laps; siis jutustas ka juut: et Palestiinas riik oli asutatud, kus kõigi rahvaste lapsed olid pelgupaiga leidnud. — Kõik nad elasid juutide külalistena ja vendadena.

„Teid on palju?“ küsis Daniel.

„Jah.“

„Terve rahvas?“

„Jah. Terve rahvas.“

„Teil on külad ja linnad?“

„Jah, Daniel. Ja Jeruusaleem on uuesti ehitatud. Ja tuhanded ehitavad templit.“

„Ja Euroopa on hukkunud?“

„Jah,“ ütles Hanna: „kõik on hukkunud. Kuid sõja ajal elasin Saksamaal ja kui mind kutsuti, jätsin kõik, ent Saksa muusika võtsin kaasa.“

„Muusika?“ küsis Daniel. Ta ei teadnud enam, mis see oli.

„Tule meie maale ühes naisega!“ ütles Manasse.

„Ütlen seda temale!“ vastas Daniel värisedes.

Ta juhatas koha, kust vanker läbi pääses; ise aga ruttas ta eel koju.

„Nadja, Nadja!“ hüüdis ta raismiku servalt.

Nadja ilmus uksele. Sebastiani hele pea valendas tema mustade juuste kõrval.

„Kus on su püss?“ karjatas Nadja kokkunikult.

„Kadunud!“ naeris Daniel.

Nadja vahtis teda hirmunud pilgul. Daniel tahtis teda suudelda, tema aga taandus. Siis ragisesid oksad ja kuuldus rataste veeremine.

„Daniel?“ sosistas naine.

Siis ütles hele, ilus hääl:

„Isa, hoia kämmu eest!“

„Inimesed?“ karjatas Nadja.

„Head inimesed!“ vastas Daniel.

Siis ilmusid puude vahelt hobuste pead, pruunid, suurte silmadega, toredate lakkadega hobuste pead.

„Ja hobused, vaata, hobused!“ nuuksus Nadja.

„Tule, tule!“ hüüdis Daniel: „Nad toovad meile kõike, ja kui tahame, võime nendega Palestiinasse minna. Seal on külad ja linnad ja kogu rahvas.“

Ta viis naise vankrile vastu. Inimesed imestasid ja ehmatasid, nähes naist lapsega; Hanna ruttas Nadja juure ja ütles:

„Õde! õde!“

Nadja kordas aralt ja kohmetult haruldast sõna. Unev hirm paistis ta silmist.

Siis tõi Hanna lõuendit ja rõivaid ning valmistas Sebastianile aseme; ta kutsus Nadja maija ning näitas temale uusi, valgeid riideid:

„Need on sinule!“

Ta riietas Nadja ja suges ta juukseid; metsa-naine laskis teda teha, mis ta tahtis.

Daniel näitas külalistele leiva-ahju, oma aeda, tõrva-ahju ja Aleksandri hauda ka. Kui ta maija tuli ning Nadjat nägi, karjatas ta:

„Kui kaunis sa oled! Ja kui noor!“

Siis märkas ta loomade-nahku enda ümber ja punastas.

Nad jätsid toidumoona ja kõik tarbeained maija, ka püssi jätsid nad sinna ja püssimoona. Soola jäi lauale ja tuleriistad peideti kuivale kohale. Ehk tuleb keegi ja leiab maja — ütlesid nad —, siis on ta päästetud.

Kolmandal päeval algas reis pühale maale.

„Kõik saavad rõõmustama,“ ütles Manasse õnnest hiilgaval näol: „kui päästetud koju toome, sest kõikide südamed on täis valu, et ilm hukkus.“

„Ja mulle antakse põld?“

„Ja viinamägi pealegi! Ja sinust peetakse lugu nagu kõigist teistest, sest tõesti! ei ole

olemas mingit juutide Jumalat, on vaid kõigi inimeste Jumal, ja temale ehitame templit Jeruusalemas. Samasugused karavaanid nagu meie oma rändavad mööda kogu ilma ja otsivad inimesi ja kõigist maadest toovad nad mulda, mis templis peab anumates alal hoitama põlise mälestusena ja tähisena.“

„Nii on teil siis ka Venemaa mulda kaasa?“ küsis Nadja.

Hanna võttis riidesse mässitud anuma ja näitas: see oli mulda täis. Nadja pistis pihu aukartlikult mullasse ja leidis sealt väikse ussikesegi.

„Daniel, Daniel,“ ütles ta: „Meie muld.“

Ja lapselegi näitas ta mulda ning ütles:

„Vaata, sinu kodumaa muld, Vene muld!“

Siis nuttis ta ja vaatas tagasi ning ütles:

Kord tuleme tagasi, Daniel!“

„Jah“, vastas mees: „Kui Sebastian suur on!“

(Lõpp.)

Põnev ja õpetlik ajalooline romaan

„Lord Nelsoni viimane armastus“

hakkab „Ao“ järgmises numbris ilmuma.

STIILI JA SISU ASJUS.

VASTUSEKS HENRIK VISNAPUULE.

Mõned sõnad lühidalt sisu-stiili küsimuse kohta hra Visnapuu vaidluskirjas.

Minu arvustuse paigutine teravus, eriti Visnapuu suhtes, oli tingit ja otse provotseerit liig suurest eneseteadvusest ja ka ulakusest, mis Visnapuu luules jaosalt kogu kirjanduslikus esinemises ilmsiks tuli. Et Visnapuu luules on teatav protsent ulakust, seda peab ta isegi tunnistama, kui ennast natuke erapooletumalt jaksab arvustada. Oma paigutist teravat tooni olen oma arvustuse lõpus püüdnud seletada ja tagasi võtta.

Ma sugugi ei ole keerulisema stiili ja võrdluste vastane (milleks Visnapuu tahab mind tembeldada), kui need on hääd ja omal kohal; küsimuses olevas luules aga degenereeruvad need paiguti tõesti hukkamõistetavaks peenutsemiseks.

Et mul ka tumetsemise etteheitega õigus, seda tõendab kõige paremini Visnapuu oma vaidluskirjas ise selles kohas nimelt, kus ta oma luuletust „Sireli“ kommenteerib. Säälselgub, et siisuguseid luuletusi on võimatu ilma kommentaarita mõista. Kahju, et ta siisuguseid kommentaare kohe ei lisand oma luuletustele. Sest mitte minule üksi, vaid vist kõigile jäid mõned luuletused selle tõttu hoopis tumedaks.

Visnapuu püüab oma kordumisi küll seletada ja vabandada, kuid ometi jääb mulle tunne ja veendumus, et üheks põhjuseks, olgugi alateadlikuks, on olnud ülesande kergeks tegemise püüd.

Kui Noor-Eesti puhul mainisin epigoone, siis ei olnud sellega mõeldud kõiki nooremaid, nende seas ka mitte Visnapuud.

Arvustades ja hukka mõistes uuema eesti modernistliku luule puudusi ei ole ma sellega sugugi tagurlikuks muutund ega asund A. Jürgensteini seisukohale, nagu hra Visnapuu püüab järeldada, vaid olen ainult saand nõudlikumaks ja veel kõrgemat luuleideaali ihkajaks.

Hra Visnapuu meelepaha minu arvustuse üle on ju arusaadav. See paneb teda otsima ja tegema mõningaid ebaõigeid järeldusi ja

esile tooma tõendamata fakte, muude seas seda, et ma ühe oma tõlke varustand initsiaalidega J.S., selleks et neid peetaks J. Semperi omiks. Ei, need olid mu enese varjunime initsiaalid, mille täie nimega (J. Sanglepp) pärast ilmiski üks shapirogreerit poliitiline broshüür Saksa okkupatsiooni ajal. Samuti on lugu selle minu nime saksapärase ortograafia, mida on tarvitand minu onu.

Joh. Aavik.

ABIELU JA VABAARMASTUS.

Prof. Dr. E. von DÜRING'I järele Saksa keelest.

Praegusel ajal tundub nii paljudele, et kõik kõigub, et kõik mis seisis ja oli tugev, on nüüd valminud purunemiseni.

Muude küsimuste hulgas on seksuaalküsimus praegu tahaplaanile astunud. Teised tähtsamad küsimused, sotsiaalsed, majanduslised ja poliitilised sündmused ja hädad tõrjusid ta enese varju. Võib olla annab see ka rohkem rahulikku meelt ja asjalikkust küsimuse otsustamisele, kuivõrd meie senine abielusüsteem vananenud ja kas tema asemele võib astuda vabaarmastus.

Meie ajal on kahtlemata ühist Rooma kultuuri hukkamise ajajärguga. Need aastasajad, mis eneses kultuuri tõusu näisid kandvat, ei suuda meid eksiteele viia — meie kultuuri hukkamine algas juba Kristuse sündimise aegu. Meie leiame igalpool — kunstis, literatuuris ja iseäranis ususal paljal sarnasust, leiame voolusid, mis tänapäev uuesti nähtavale tulevad.

Iseäranis on see maksev kõlblise, seksuaalse elu kohta. Siin on pingulolek kodanlise moraali, mis ikka veel maksab, ja asjaolude tõsise seisukorra vahel nii suur, et ei näi võimalust olevat üle vahepealse kuristiku sildagi ehitada.

Meie seisame rohkem, kui meie enestele aru anda suudame, kiriklise moraali mõju all, mis ei jäta ka usulisest küljest üksikõiksete inimeste arusaamiste kohta oma mõju avaldamata. Monogaamabielu on meile kiriku, riigi ja seltskonna poolt sissekasvatatud arusaamine sugulisest vahekorrast.

See pingulolek kodanlise moraali ja asjaolude tõsise seisukorra vahel sisaldab eneses, nagu arvata võib, ka valet. Sellepärast tunnevad ka paljud meie praeguse moraali, abielu, monogaamabielu vastu ja vabaabielu poolt võitlejatest endid võitlevat ka õiguse eest. Üks rühm nendest seletab: suguline iha on midagi loomulikku, nii siis ka tema rahuldamine enestmõistetav. Seksuaalsete tarvete rahuldamine ei ole sellega ei hea ega kuri. Elavad

ju paljud inimesed ilma selle küsimuse juures pikemalt juurdlemata.

Teine rühm seab ennast tervishoidlisele seisukohale. Seksuaalse iha rahuldamine käib loomulikkude tarvete hulka, — tema allasurumine on kahjulik. Mõlema rühma seisukohad on tihti ühised.

Nendes arvamistes peituv tõetera on see, mida inimeste soovidele ja südamerahule tarvis läheb. On inimesi — need on küll väljavõtted — liig suure sugulise tungiga, nii et nende jaoks normisid üles seada tagajärgi ei annaks. Need nende hulgas, kes kombeliselt kõrgel seisavad, kannatavad väga oma nõrkuse all; nad saavad aru elu normide tarvilikkusest ja ei suuda neid enese kohta ometi maksma panna. Keskmisele inimesele ei ole aga tagasihoidlikkus mitte kahjulik. Just vastupidi, selle najal kasvatavad paljudki enesele tugeva iseloomu. Muidugi ei ole täieline askeetlikkus ka loomulik. Hingelisest armastusest koos rahuldatud seksuaalse armastusega tõusevad teaduse ja kunsti põllul ilusamad õied.

Kõik need vaated, millele meie seksuaalmoraali vastased tugenevad, viivad välja prostitutsioonini ehk jälle vabaarmastuseni.

Prostitutsiooni eetilisest, tervishoidlisest ja sotsiaalsest kahjust ei või juttugi olla — nii suur on ta ja ei leia ta ka avalikke toetajaid, aga vabaarmastuse kaitsjate hulgas on palju moraalselt kõrgelseisvaid ja kõlbliselt mõtlemaid inimesi. Just paljud hingeliselt arenenud, nooruslikult tugevalt tundvad inimesed leiavad abielu mittekõlblise olevat ja nõuavad õigust vabaarmastuse peale.

Idealiseeritakse sugulist armastust selle läbi, et tema tehakse armastuseks ühe isiku vastu. See isiklik, ühe olevuse peale väljavoolav armastus võtab terve inimese ihu ja hingega oma küttesse, ta tuimendab sugulist armastust. Sellele idealiseeritud armastusele peab tema kõrge koht jäetama ja „ülemaid laule“, mis

seni veel küllalt ilusalt ja pühalt teda pole väljendanud, pühendatama.

Inimesele, kes selle armastuse kütkes, näib ta olevat igavene, kuna ta aga tõeliselt ainult mõne aja oma tundmuste kõrgusel püsib. Kui ta tõeliselt igavene oleks, siis ei võiks ju muud paremat sidet ollagi kui abielu, ja seltskonna poolt tõstetud häälteel vabaabielu poolt poleks mõtet.

Palju pole seal targutada: meie kultuuri aluseks on monogaamabielu, see püsib ja langeb koos meie kultuuriga. Muidugi on mõned abielud mittekõlblised ja seisavad paljud vabaarmastusele rajatud vahekorrad kõlbliselt kõrgel. Kes ennast teadlikult seltskonna piirideni ei taha painutada, see ei peaks ka seltskonna arvamist arvesse võtma. Vaimliselt kõrgelseisev inimene otsustab oma isiklised asjad ikka ise, ta hoiab seltskonna otsusest eemale, ta ei tunne tarvidust selle järele, ta tõrjub selle teadlikult tagasi ja jääb oma sidemetega väljapoole seltskonda.

Ühte aga kahjuks ei taha õige väheste eranditega need vabad sidemed mitte — seda mis meil seltskonnas ju ühiskonnas abielu otsustabeks — last. See, mida loodus ise inimestele kohuseks teeb, lapsi sünnitada — on kõlbmاتا.

Kui paljud abielud luuletud, kõlbliselt madalad ja armetud on, kui see armastus, mis igavesti pidi kestma, kustub, mitu korda võib teda siis uuendada. Kui tõde nõuab, et armastuse kustumisele lahkumineks peab järgnema, kas tuleb see kustumine siis korraga nii naise kui mehe juures. Üks juhtumine võib olla, kuid alaline abielu uuendus labastab ta. Ideaale ei saavutata kunagi, nad on selleks olemas, et

nende poole püüda. Et abielus pettumusi, eksimisi, raskeid patte ette tuleb, on ju inimlik. Ei ole ju sidemeteta vahekorrad sugugi vabad kõigest sellest ja pole nad sugugi kõlblise elu kõrgem aste.

Ja kui abielus on lapsed. Kellel on õigus, nii kaua kui meie oma ühiskondlist elu, oma kultuuri tunnustame, lapselt tema vanemaid riisuda. Enamasti puudutavad ju sidemeteta „abielude“ juures tagajärjed just naist ja last. Pettumused, lahkuminek ja mure lapse eest jääb kõik ema kanda.

Mehele on seltskond annud teise seisukoha, teda ei seo lapsega midagi. Temal on õigus oma lapsele isegi mitte oma nime anda. Kas peab seltskond sarnasel juhtumisel vanemate kohused oma kanda võtma? Kui naise raskest seisukorrast hoolimata leidub isegi kõlbliselt kõrgelseivate naiste hulgas vabaarmastuse kaitsjaid, siis räägib see ainult naise lõpmatust eneseohverdamisest.

Ühte peame aga kindlalt nõudma ja seda just sotsiaalse arenemise seisukohalt. Seda, et seltskonna hukkamõistev otsus üksi naist ei tabaks, nagu see praegu on. Ühised õigused, ühine moraal ja ühised kohustused mõlemale, nii naisele kui mehele. Ja seda ka a u küsimuses.

Ajalugu ei seisa paigal — koos temaga arenevad ka monogaamabielu seaduslikud tingimused. Kui meie kultuur tõesti lagunemisel, siis ei aita meie võitlus moraali langemise vastu midagi. Uus kultuur aga, mis tugeneb endisele, ei või ilmiski loodud saada ilma tugenemiseta meie praeguse monogaamabielu seadustele. —li.

ANEKDOODID SUURTEST MEESTEST.

Lessing.

Kord läks Lessing ühe tuttavaga jalutama. Tee viis neid mööda völlast, kus parajasti üks vaene patune rippus. „Kas võiksite kohe ühe hauakirja sellele õnnetule mõelda?“ küsis tuttav Lessingilt.

„Midagi pole kergemat: Siin puhkab ta rahus, kui tuul ei puhu“ — oli Lessingi vastus.

Chopini vastus.

Chopin oli kuhugile õhtusöögile kutsutud. Peale sööki paluti teda klaverit mängida. Chopin, kellele sugugi ei meeldinud, et kunstnikku sarnasel viisil teisi teenima meelitati, istus klaveri ette ja mängis oma kõige lühema kompositsiooni op. 28 nr. 7, mis ainult 16 takti sisal-

das. Kui ta lõpetas ja üles tõusis, küsis majaproua üllatatult: „Aga armas herra Chopin, miks nii vähe?“ „Armuline proua“, vastas kunstnik, „ma sõin ka tõesti õige vähe!“

Goethe ja Tieck.

Goethe ja Tiecki esimesest kokkusaamisest jutustatakse järgmine lugu:

Tieck, kes mitmed oma kirjatööd Goethele oli saatnud, arvas, et ta talle enam tundmata pole. Ta lubas enesele, kui ta ühel päeval Weimaris oli, luulevürstile ilma pikema esitelemiseta külla tulla. Oli Goethe parajasti halvastujus, oli tal salanõuniku nõrkus, või oli tal sel silmapilgul Tiecki nimi ununud, on teadmata. Tõsiasi aga on, et ta teenijale käsu andis, võõrast herrat ära saata. Ta muutis aga silmapilk

oma otsuse. kutsus teenri tagasi ja astus ise ettetuppa.

„Teie soovite mind näha?“ küsis ta oma ees aupaklikult kummarduvalt herralt.

„Ja muidugi, herra salanõunik,“ vastas Tieck.

„Noh, siis vaadake mind,“ ütles Goethe, ennast pikkamööda keerates. „Olete nüüd näinud mind?“ küsis ta keeramist lõpetades.

„Kahtlemata,“ ütles Tieck, kes juba esimesest kohmetusest toibunud oli. — „Noh, siis võite minna!“ Ta pööris ümber, et oma tuppa minna. „Veel üks silmapilk, herra salanõunik, kui paluda tohin!“ hüüdis Tieck talle järele. — „Mis te veel soovite?“

„Veel üks väike asi,“ ta pistis käe tasku, „mis maksis see vaatamine?“

Niisugust julgust polnud luulevürstile ta majas veel ette tulnud. Sõnalausumata vaatas ta seda julget võõrast, keda ta seni ainult pealiskaudselt vaadanud, terava läbitungiva pilguga. Ja temas leidis ta niipalju mitteharilikku, huvitavat, et ta viha kohe kadus. „Te meeldite mulle!?“ ütles ta mõne silmapilgu järele, „astuge sisse.“

Sel viisil algas kahe nii lahkumineva mehe vahel isikline tutvus, mis pärast südamlikuks sõpruseks muutus. — g.

Mozart ja Haydn.

Mozart ja Haydn olid kuhugile lõunale kutsutud. Mozart, kes lõbus ja shampanjeri-armastav seltskonnainimene oli, ütles Haydnile: „Vean kihla kuue pudeli shampanjeri peale, et tüki komponeerin, mida teie män-

gida ei saa. — „Olen kihlveoga nõus!“ vastas Haydn naerdes. Mozart läks kirjutuslaua juure ja viskas mõned noodid paberile. Haydn oli üsna üllatatud kompositsiooni lihtsusest, istus klaveri ette ja hakkas mängima, mõeldes: „Mozart kannatab vististi rahakülluse all; ta tahab mulle 6 pudelit niisama kinkida!“

Äkki peatus ta eelmängu järele ja küsis: „Kuidas pean seda kohta siin mängima; mu mõlemad käed on klaveri äärmistel klahvidel ametis, ja nüüd pean ka keskelt ühele klahvile lööma! See ei lähe!“ — „Eksitab see teid? Hea küll. Vaadake siia“ ütles Mozart klaveri ette istudes. Ta mängis. Tähendatud kohani jõudes, lõi ta keskmisele klahvile ninaga. Kõik pealtvaatajad pahvatasid naerma. Nimelt oli Haydnil tõmp nina, nii et ta seda ninaga mängida ei saanudki, kuna see aga Mozartil õige pikk ja terav oli.

Haydn maksis Mozartile kuus pudelit välja. — g.

MÕNDASUGUST.

Elektrihobune.

Mitmesugused jõuvankrid täidavad juba kauemat aega osalt hobuse aset; järjest jõuab ligemale nii sagedasti „viimase tööhobuse ajajärk“. Hiljuti on „Vorw.“ teatel üles leitud omapärane hobuse asetäitja, väike jõuvanker, mis suuri raskusi edasi vedada võib. Selle n. n. elektrihobuse on konstrueerinud keegi Braunschweigi insener. Elektrihobuse moodustab ainult kahe ratta peal olev telg ja seda võib kasutada igasuguste koormate vedamiseks. Elektrihobune on umbes 150 kilogrammi raske, 90 sentim. kõrge, 96 sent. lai ja ühes tiisliga umbes 4 meetrit pikk. Jõuallikaks on akkumulaatorid; ühest akkumulaatorite laadimisest jätkub umbes kaheks päevaks.

Käimapanemiseks tarvitav elektrimootor on umbes 3½ hobuse jõuline, see on enam kui nelja keskmise hobuse jõud. Selle elektrihobuse pidamine tulevat mitu korda odavam ja kasulikum kui päris hobune. — g.

Filmitud parlament.

Rumeenia bojaaridele tuleb andeks anda, kirjutab Viini „Tööliteleht“, nad on uue Rumeenia tõsiseks kultuurriigiks teinud. Enne sõda õppisid nad tundma Euroopa kultuuri saavutusi Pariisi kohvikutes ja avalik-

kudes majades, kus nad oma talupoegilt väljapigistatud raha ära prassisid. Nüüd ei lepi nad üksi sellega, et kultuuri väljamaal nautida, vaid nad tahavad kui võitjad ilmasõjas oma riiki oma soovide järele sisse seada ja kultuuri uuemaid saavutusi ka Rumeeniasse tuua. „Modern kultuuri saavutuste hulka kuulub loomulikult ka kino. Kuidas talitatakse Pariisis, hui soovitakse kinokäijatele näidata parlamendi tormilist koosolekut? Ehitatakse laudadest ja kulissidest hoone, milles parlamenti järele aimatakse, palgatakse näitlejad, kes peavad tormilise koosoleku „maha mängima“. Kui primitiivsed abinõud arenemata Prantsuse filmi kunstis! Rumeenia valitsejad toimetavad selles küsimuses sootu teisiti. Hiljuti oli parlamendi ühte looshi kinoaparaat üles seatud, mis eesriidega varjatud oli. Alguses läks parlamendi koosolek loomulikku rada. Siis äkitselt lähenesid mõned valitsuserakonna liikmed vastasrinna pinkidele ja provotseerisid neid karjumise ja elava shestikuleerimisega. Tekkis vaieldu ja vastastikkune tõuklemine. Sel silmapilgul tõmmati looshi eesriide kõrvale ja filmioperaatoril oli suurepärane materjal ülesvõtteks. Asjata süüdistasid vastas-erakonna liikmed, et kogu juhtumine oli kunstlikult välja kutsutud, et filmiühisusele, milles üks parlamendi-liige, — kes provokatsiooni ajal õige silmapaistvalt

RÄTSEPAÄRI M. ANDREESEN

TALLINN, RATASKAEVU T. 14-4. KÖNETR. 17-54

Teatan oma austatud tellijatele, et olen saanud VEEL suurema partii SUVEÜLIKONNA- ja PALITURIIDEID.

AUSTUSEGA M. ANDREESEN.

tegutses — võimalust anda ülesvõteteks. Ei aidanud midagi, vaid nad heideti distsiplinaarkommissjoni poolt koosolekult välja. Missugused uued võimalused avanevad kinokunstile parlamendi ja kino ühestöötamisest!

a.

Timukaseisus XVII. aastasajal.

Prantsusmaa on ainukene kultuurriik terves ilmas, kus timukaamet seni alal hoidunud, olles selle juures ühe perekonna pärandatavaks „eesõiguseks“. „Monsieur de Paris“—nagu timukat nimetatakse, on keskaja jäänus, millal rohkearvulised timukad eriseisusena elasid. XVII ja XVIII aastasajal polnud timuka seisukord kuigi kadestusvääriline. Kohutav amet—tapmine—surus tema peale sünge ja eemaltõukava ilme ning ta oli kõigi poolt põlatud. Temaga ei räägitud, ta oli sunnitud elama väljaspool linna piiri ehk mustas väikses onnis just surmalava kõrval. Järelevalve timuka üle oli peaaegu valjem, kui nende kurjategijate üle, keda tema kohtu otsuse järele „paremasse ellu“ pidi saatma. Ta ei tohtinud linnast omavoliliselt lahkuda ega seltskondlikes koguniskohtades viibida. Omast ametkuuest tohtis timukas ainult kirikus olles lahkuda. Sõnaga, tema oli väljaspool üldiseid teiste kodanikkude kohta maksvaid seadusi, elades erilise tema enese ja tema perekonna kohta maksva määrustiku järele. Timuka abiellumist kirikuraamatutes ei registreeritud, lapsed kirjutati väljaspool abielu sündinute nimestikku ning matSPAigaks oli enesetapjaile ja kirikuvande all olijaile määratud maatükk.

Raske on öelda, mis sundis inimesi sarnast koledat ja põlastusväärilist ametit hakata pidama. Enamasti oli aga see amet pärandatav, nagu ta ka nüüdisaegse timuka Daibleri juures on. Päritolu timuka perekonnast sulub inimesele kõik võimalused teistsuguse ameti pidamiseks. Ka aineliselt sai timukas vähe rahuldatud, sest „tapatariif“ polnud kuigi kõrge. Nõnda, näiteks, makseti tuleriidal põletamise eest 50 liivrit, poomise eest—30 ja väiksemate karistuste eest, nagu käe raiumine, piitsutamine ja kuuma rauaga põletamine—7 kuni 12 liivrit. Mõned linnad andsid timukale erilisi eesõigusi: Pariisis tohtis ta tapaplatsi ääres poodisid ehitada ning kauplemislaudasiid üles seada ja välja türida; Nankinis loeti kõik ärajooksnud koduloomad tema omanduseks. 1793. aastal kaotas konvent vastava dekreediga timukaseisuse ära, määrates iga provintsi peale ühe timuka, kellele kaks abilist anti. Peale veriste revolutsioonaaastate kadus tarvidus rohkearvuliste timukate järele ning nüüd on kogu Prantsusmaa kohta ainult üks . . . „Monsieur de Paris“. Ta saab riigilt võrdlemisi kõrget palka ning elab oma perekonnaga vagusat elu üksikus suvilas Pariisi ligidal.

Edusammud arstiteaduses.

Üks kaheteistkümnendaastane Pariisi tütarlaps oli oma viieaastase õe peale nii armukade, et teda pidi parandusmaija viidama. Nelja kuu pärast saadeti laps koju tagasi, lootes, et ta paranenu. Kuid haiglane armukadedus sundis last uuesti kodust ära saatma. Seal tuli arst hea mõtte peale. Ta hakkas tüdrukut kui maksa-

haiget ravitsema. Tagajärg oli üllatav. Tütarlaps hakkas oma vanemaid ja õekesest loomuliku õrnusega armastama.

See edusamm arstiteaduses avab suuri võimalusi. Mõne tilga rohu ja toidu abil ei või üksinda armukadedust maha suruda, vaid võib ka inimese iseloomu muuta. Kõige ägedamaid rahvasaadikuid ja kõige tigemaid naisi võib alandlikuks nagu tallekesi teha, kui esimestele rohelist salitoitu mõne rahustava rohutilgaga, ja viimastele võõrasema-õiekestes teed anda.

Kuid loodame, et asi veel sellega ei lõpe. Kui inimeste ja koerte (ka loomadega on katseid tehtud) iseloomu muuta võib, siis võiks ka toidu ja arstimisega inimeste vaimuandeid tõsta. Väga võimalik, et me kord sõbra juure külla minnes noorimat perekonnavõsu näeme istuvat tulikivi südemele käes ja näirivat porgandit. „Niisuguse arstimisviisi tagajärjel“, seletab uhkelt isa, „võib poisist teine Beethoven saada“.

Nooremad kaheksaastast tüdrt masseeritakse omakorda radioaktiivse o'luse lähedal, kusjuures ta ise kookospäima joo, et tulevikus sama hästi maalida.

Suurima võidu omandab aga teadus siis, kui kõik rahvasaadikud, ministrid, kindralid ja ajakirjanikud, enne kui asuvad kohusetäitmisele, kolm kuud ultraviolettkiirte all mandlipäima jooma peavad, et ära hoida sõdade tekkimist.

Loodame, et me enne sureme, sest näha ja imestada üht Michelangelot, kelle and on tärnanud pipraterade söömisest ja Rootsi võimlemisest, ei oleks just kõige armsam.

—g.

Merireis muinasjuttudega.

Ameerika reisijateleavadele palgatakse viimseil aegul muinasjutuvestjad, kellede ülesandeks reisijate lõbustamine pikkadel sõitudel. Harilikult valitakse säärasteks lõbustajateks vanad ametist lahkunud kaptenid, kes laevavõidu-teenega hästi tuttavad ja jutte sellekohaselt valida võivad. Päev otsa jutustavad vanad merikarud reisijatele näkkidest, merineitsidest, merimadudest, hukkunud laevadest, mere põhjas puhkavatest varandustest ja muist säärastest asjust. Enne ametisse võtmist peavad jutustajad eksami sooritama, et meriteede tundmist tõendada. Reisijatele meeldivat juttude kuulamine väga.

—ts.

N A L I.

Professor (arsti juures): „Mis ma pean oma tervise parandamiseks tegema.“

Arst: „Peate päikesevanne võtma.“

Professor: „Sooje või külme?“

*

Valesti aru saadud. Käisin Karlsbadis tervist parandamas ja kaotasin kümme naela rasva.

Kui kahju praegusel kallil ajal! Oli see hane- või searav?

*

Kokkuhoidliku inimese õhkamine. Pühapäeval lähevad mu kaks täditütar mehele. Mulle ei meeldi säärased kahekordsed pulmad: pean kaks kingitust ostma ja saan ühe ainsa kõhutüe süüa.

*

Hajameelne. Keegi isand küsib pidul kuulsalt maalijalt: „Austatud maestro, kuidas meeldib teile minu daami nägu?“

Kunstnik mõtetes: „Väga huvitav kombinatsioon kortsudest.“

*

Omapärane seletus. Vang kaevab oma kongi müüri alt tunneli vabadesse ja jooksis ära, kuid langes varsi uuesti kinni. Kui temalt järele küsiti, kuhu ta pani väljakaevatud mulla, vastas mees oma saladust varjates:

„Ma kaevasin kongi põrandasse teise augu ja matsin sinna kõik mulla maha.“

Selgusetu vastus. Vangimajas on revisjon ja üks revideerijatest pöörab küsimisega ühe vangi poole: „Mis teguviis tõi teid siia ruumidesse?“

Vang: „Mind tabati hotellis kelmuse pealt.“

Küsija: „Teie vastus on selgusetu. Vastake otsekohe, kas olete murdvaras, taskuvaras, hotelliomanik või kelner?“

Lapsed. Väike tüdruk vaieluses teisele: „Sina ei ole ju sugugi oma vanemate päris laps, oled ainult kasvandikuks võetud võõras laps.“

Teine vastasele: „Seda parem. Mind on nad teiste hulgast välja valinud, aga mis puutub sinusse, siis pidid sinu vanemad sellega leppima, mis tuli.“

Rahulik iseloom. „Pagan võtku, ma olen teie tsilindri peale istunud.“

„Istuge aga rahulikult edasi. Ülestõusmine ei paranda asja.“

Hea nõu. Vanapoiss küsib oma sõbralt, kes hiljuti kosinud lese viie lapsega, mis peab tema tegema, sest tal olla juhus samadel tingimistel naist võtta. Vastus ei lase end kaua oodata.

„Armas sõber, kui see karikas sinust enam mööda ei taha minna, siis võta kõik viis last, kuid jäta Jumala pärast see lesk rahule.“

Naise loogika. „Ma tean, et mul õigus ei ole. Aga mul on ometi õigus loota, armas mees, et sa minuga ühel arvamisel oled.“

„Teie koeral on jumalik põli.“

„Teie arvate sellepärast, et ta alati mu süles saab olla.“

„Oh ei, mulle oleks juba sellest küllalt, kui teie maksud minu eest maksaksite, nagu oma koera eest.“

Kõva pealuu. New-Yorgis kukub majaehitamisel viimaselt korralt kivi alla otsekohe pähe ühele tööliste-neegridle. Mees ägab käeseljaga üle kukla ja hüüab siis üles teistele töölistele:

„Teie seal, üleval, olge ometi vähe ettevaatlikumad! Kivi murdus mul pealael pooleks ja keel oleks peaaegu jäänud hammaste vahele.“

Kallil ajal. Kerjus: „Head inimesed! Vast on teil midagi lõunasõgist üle jäänud, mida võiksite anda mulle nälja kustutamiseks.“

Teenija: „Ei, armas hing! Mine rahuga! Ainuke, mis meil lõunast üle jääb on taldrikud ja noad-kahvid, ning neistki on osa laenatud.“

Teadus nõuab ohvrid. Haige: „Ütelge otsekohele kas see löikus elukardetav on?“

Arst: „Seda me just tahamegi löikuse abil järele katsuda.“

Laps: „Väga kahju, et sa mind äratasid, ema! Ma nägin parajasti unes, et lootsikus sõitsin.“

Ema: „Sõida siis edasi, aga ära kallutama hakka, lootsik võib ümber minna.“

Kohviku jutt. Üks proua: „Vaata seda preilit seal, selle elus on oma tume punkt.“

Teine proua: „Koguni kaks punkti, sest tal on kaksikud.“

Parem ja odavam kink on
„ALBERT ORG'i kirjastuse“
(Tallinn, Viru tänav nr. 8, telefon 19-82)
„Kodu ja kooliraamatud“.

ILMUNUD ON:

Lamartine, Graziella.

Lagerlöf, Vagajutud Kristusest.

Tammann, Jüri Vilms.

Tammann, Eesti üldised laulupidud.

Swift, Gulliveri reisid.

Hauff, Karavaan.

Mark Twain, Tom Sawyeri juhtumised.

Cervantes, Don Quijote,

Raamatud iluköites.

Noormees talitajale: „Äratage mind hommikul kell viis üles!“

Talitaja: „Miks nii vara?“

Noormees: „Ma tahan oma armsama peale mõtlema hakata.“

*

Restoraanis. Võõras kelnerile: „Seda herrat seal laua juures teenite teie palju paremini kui mind? Ma sooviksin teie peremehega kõneleda!“

Kelner: „Olge nii lahke, see herra ongi peremees.“

*

Hea osa. Vilets näitleja, kes meeleldi suuri osi mängiks, tuleb joostes direktori juure ja küsib, mis osa temale uues tükis on määratud.

„Peate naiskangelase rikast onu mängima,“ vastab direktor.

„Mis tal teha on?“

„Mitte väga palju, ta sureb kümme aastat enne tüki algust.“

*

Kunstniku abikaasa: „Armas mees, kuidas meeldisid sulle minu enese praetud kotletid?“

Kunstnik: „Vormi poolst täiesti laitmatud. Aga sisu...“

Abikaasa: „Teie, kunstnikud, ei tunnusta ju sisu.“

INDIA NALJAD.

Murtud upsakus. Ühel päeval mõtles keegi eneses: „Kõik, mis on maa peal ja taevas, on seal minu jaoks. Jumal on mind suureks loonud.“

Samal silmapilgul asetas ennast sääsk tema ninale ja ütles: „Sarnane upsakus ei kõlba sulle; sest kui Jumal kõik, mis maa peal ja taevas on, sinu jaoks on loonud, siis on ta sind minu jaoks loonud. Sa saad ju ometi aru, et ma suurem olen kui sina.“

*

Meelespidamine. Keegi mees oli ihnuskaelaga tuttav. Ühel päeval ütles ta ihnusele: „Ma pean reisile minema. Anna mulle oma sõrmus. Ma tahan seda enesega kanda ja, nii sagedasti kui teda näen, tuletan sind meele.“

Siis vastas talle ihnus: „Kui sa minust mälestust soovid, siis vaata alati sõrme peale; sest siis mõtled sa tõesti minu peale, kuna sul meele tuleb, et sa mult sõrmust palusid ja ma seda sulle ei annud.“

*

Enese kaitseks. Kahest mehest, kellest üks kõõrdi vaatas, lendas lind mööda. Teine mees küsis kõõrdivaatajelt: „Millest võib see tulla, et kõõrdivaatajad kõiki asju kahekordselt näevad?“

„Kui see õige oleks,“ vastas küsitatav, „siis pidin ma nende kahe linnu asemel nelja nägema!“

*

Narri poeg. Keegi narri heitis abiellu ja nelja kuu pärast kinkis tema naine talle pojakese. Naine küsis oma abikaasalt: „Mis sa oma pojale nimeks soovid?“

Mees vastas: „Ma nimetan teda Paik (Kiirjooksja), sest ta on hariliku üheksakuulise teekonna neljaga ära käinud.“

*

Karistatud uudishimu. Keegi kirjutas kirja. Ta sõber istus ta kõrvale ja piilus kirja. Siis kirjutas mees: „Võõras inimene, ja rumal pealegi, istub minu kõrval ja loeb kõike, mis ma kirjutatan. See on põhjuseks, miks ma usaldavamalt ei või kirjutada.“

Siis ütles sõber talle: „Sa pead mind rumalaks. Miks ei kirjuta sa siis mitte usaldavamalt? Ma ei ole sinu kirja üldse lugenud.“

Kirjutaja vastas: „Kui sa ei ole minu kirja lugenud, kust tead siis, mis ma kirjutasin?“

Pime lambiga. Pime inimene läheb südaööl põleva lambiga käes ja kruusiga õlal üle turuplatsi. Teda peatab keegi mees ja ütleb: „Narr! Päev ja öö on sinu silmadele ju ometi ünesarnased, mis kasu võib sulle siis lamp tuua?“

Pime naeris ja vastas: „Lamp ei ole mitte minu, vaid sinu jaoks, et sa pimedal ööl minu kruusi ei purustaks!“

*

Võitlus saatanaga. Mees nägi unes, et saatan talle vastu tuli. Ta andis saatanale kõrvakiilu, rebis teda habemest ja sõnas:

„Äraneetud! Sa oled meie vaenlane, et sa inimesi petta tahad, siis kannad nii pikka habet.“

Kui ta saatanale oli veel teise kõrvakiilu annud, ärkas üles.

Siis nägi ta, et oma habet peos hoidis, tundis häbi ja pidi enese üle naerma.

*

Tagasilükatud pakkumine. Kuningas kutsus õpetatud mehe enese juure ja ütles talle: „Ma tahan sind selle linna kohtunikuks määrata.“

Õpetlane vastas: „Ma ei ole selle ameti jaoks kõlbulik.“

„Mispärast?“ küsis kuningas.

Õpetlane vastas: „Kui ma oma vastusega õigust, ütlesin, siis andke andeks; kui ma aga valetasin, siis ei ole ometi soovitatav valetajat kohtunikuks määrata.“

Kuningas võttis õpetlase vabanduse vastu ja loobus tema nimetamisest.

Hobusevarguse õpetamine.

Varas tuli maija, et hobust varastada. Saatuse tahtmine oli aga, et ta tabati.

Siis ütles hobuseomanik vargale: „Kui sa mulle selgeks õpetad hobuse varastamise kunsti, siis lasen sind vabaks.“

Varas avaldas oma nõusolekut, astus hobuse juure päästis valla silmuse, millesse ta jalad seotud, siis pani ta valjad pähe, hüppas hobuse selga ning ratsutas kiirelt minema, öeldes: „Vaata, nii varastatakse hobuseid!“

Kuigi pealtnägijad teda taga ajasid, ei läinud neil ometi korda teda kinni pidada.

Rohi kõhuvalu vastu.

Mees tuli arsti juure ja ütles: „Mul on kõhuvalu aita mind!“ Arst küsis: „Mis sa täna söid?“ Mees vastas: „Kõrbenud leiba.“ Siis tahtis arst talle silmarohtu kirjutada. Haige küsis: „Lubage, arst, mis on kõhuvalul tegemist silmadega?“ Haiguseparandaja vastas: „Enne pean ma su silmad ära arstima; sest kui sul oleks terved silmad olnud, ei oleks sa mitte niisugust leiba söönud.“

Tark papagoi.

Üks mees kasvas papagoi ja õpetas ta Persia keeles rääkima. Iga kõneluse puhul vastas papagoi: „Kas võib sellejuures veel kahtlust olla?“

Ühel päeval viis mees papagoi turule, et seal teda ära müüa, ja nõudis hinnana tema eest sada ruupiat.

Keegi moghul (muhameedlaste kolmanda kasti kodaanik) küsis papagoilt: „Kas oled ka sada ruupiat väärt?“

Papagoi vastas: „Kas võib sellejuures veel kahtlust olla?“

Moghul oli rõõmus, ostis linnu ära ja viis ta koju. Ükskõik missuguse kõnega ta ka papagoi poole ei pööranud, ikka sai ta ühesuguse vastuse: „Kas võib sellejuures veel kahtlust olla?“

Siis oli tal enese pärast hirmus häbi, ta kahetses oma ostu ja sõnas: „Sellega tegin ma rumaluse, et selle papagoi ostsin!“

Papagoi vastas: „Kas võib sellejuures veel kahtlust olla?“

Siis pidi moghul tahtmata naerma ja laskis linnu lennata.

Kirjavastused.

—? Luuletused „Mälestus“, Muinasjutt“ ja „Vaikimiste tee“ jäävad avaldamata.

Aosaare Emm. Teie „viskate“ „niisama mustalt“ midagi paberile ja arvate, et sel „eluõigus“ peab olema. Küsige oma kingsepalt, kas ta ka Teie saapad „niisama“, „mustalt“ kokku „viskab“? Ja siis õppige temalt. „Hall päev“ läks paberkorvi.

H. V. Luuletused „Õösel“, „Sinule“ ja „Teil“ avaldamiseks nõrgad.

G. M-k. Tartus. Luuletus „Merivaikus“ ei ilmu.

M. T. Tartus. Luuletus „Naine“ — vanamoeline armulaul — jääb avaldamata.

E.S-k. Tartus. „Telegrammi“ ei saa tarvitada. Vaevalt maksab Teil meie jaoks mõnes võõras keeles kirjutama hakata, kuna meie ilmumist, teost lugemata, Teile kindlustada ei või.

E. P. Siin. „Kolm korda“ — ei sünni meile.

U. Fossa. Luuletused „Mu süda“ ja „Havval“ — ei kõlba avaldamiseks.

Hanny Valdek. Eelmine vastus ka Teie luuletuse kohta.

G. Soo ja H. Kärner. Tribunaali ei peaks teie, arvatavasti mitteanamlased (üks endine kõster, teine palvevend), kuigi kompetentseks pidama. Teiseks, olete vaimulikule liig lähedalseisjad, et teda reabiliteerida.

W. Waglaste. H-s. „Ta tuli ja läks“ — muidugi paberkorvi, sest et sentimentaalne ja sahariiniline sõnadena kõlksutamine oli.

H. W—nn. Siin. „Rõske“ ei lähe.

H. R. W—s. Tõlkeid Rabindranath Tagorest on meile väga rohkesti tulnud. Avaldame aegajalt.

R. Tartus. Karrikatuurid ja naljad ei lähe.

Kaem. Siin. Ilmuvad aegajalt enamasti kõik.

H. L. Tartus. Jäävad kõik avaldamata.

H. T. Tartus. Tõlge jääb korda ootama.

Adi. Siin. Avaldamiseks nõrk.

O. J—us. P—I. Tõlge Roseggerist jääb korda ootama.

Kaak. Käsikirju, mis ajakirjus või ajalehtis avaldatakse, ei saadeta tagasi, maha arvatud haruldase ajalooliku väärtusega manuskriptid.

Teie „Mitmesuguste rahvuste joogid“ ei ole ometi seda?

Toimetusele saadetud kirjandus.

A. Tammann. Eesti üldised laulupidud XIX aastasadajal. A. Orgi kirjastus O.-Ü. Tallinn.

Jonathan Swift. Gulliveri reisid Illipuudi-maale ja Brobdingnaagi. Eesti keele Helmi Jansen. A. Orgi kirjastus O.-Ü. Tallinn.

Selma Lagerlöf. Vagajutud Kristusest. Tõlkinud H. Raudsepp. A. Orgi kirjastus O.-Ü. Tallinn.

A. de Lamartin. Graziella. Tõlkinud M. Sillaots. A. Orgi kirjastus O.-Ü. Tallinn.

A. Tammann. Jüri Vilms. A. Orgi kirjastus O.-Ü. Tallinn.

Juhan Liiv. Vari. Juhan Liivi kogutud teosed. II. anne. Toimetanud Friedebert Tuglas. Noor-Eesti kirjastus. Tartus.

Urikivi. nr. 1. Aprill. 1923. Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus väljaanne. Kirjanduse, kunsti ja seltsielu ajakiri.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

O S K A R W I I K M A N N I

KELLASEPÄÄRI JA I KLASSI TÖÖKODA

---:--- VIRU TAN. NR. 15. ---:---

Rätsepatöökoda

Maakri tän. nr. 8.

Telefon 15-55.

J. SÜSLICH

Võtan vastu tellimisi meesterahva üllriiete peale.
---:--- Töö korralik, hinnad mõõdukad. ---:---

M ü ü n oma ladust

kunstiidi jumperid à 750.

kunstiidi jakid à 1250.

kunstiidi kleidid à 2500.

Hartvig F. M. Hübbe

Pikk tän. nr. 51. Kõnetraat 17-39.

FABEROSS
„FRU-FRU“
ON TÕESTINI
HEA, KUI HEA
FABEROSS
ÜLEÜLDSE
OLLA VÕIB

Kõigile kirjastajatele ja raamatukauplustele

on ajakiri „Agu“ kõige sündsamaks kuulutuskohaks, sest kirjandussõbrad loevad seda ajakirja. Kes „Agu“ loeb, see loeb ka kirjandust, ostab unsi ja paremaid raamatuid. Tehke nad lugejatele kuulutuste läbi tuttavaks!

Kuulutused saata või ära anda „Päevalehe“ kontoris Tallinnas.

EESTI PANK.

Osakonnad kõigis maakonnalimnades.

Arvete seis 30. aprillil s. a.

Aktiiva.		Passiiva.	
Kassa	1,056,082,832,41	Põhikapitaal	250,000,000,—
Väärtpaberid	42,925,674,—	Tagavarakapitaal	37,770,710,41
Hoiusummad väljamaal	506,693,597,58	Pangatiibed	2,350,000,000,—
Välisvalvuta	73,902,459,05	Riigikassa	1,313,371,088,81
Laenuid välisvalvutas	267,325,506,11	Hoiusummad	1,048,768,899,97
Korresp. välisvalvuta „Loro“	134,474,192,10	Korresp. välisvalvuta „Loro“	377,155,206,91
Väljamaa korresp. „Nostro“	255,043,154,30	Väljamaa korresp. „Nostro“	62,661,090,72
Korrespondendid „Loro“	12,535,205,25	Korrespondendid „Loro“	7,384,554,26
„Nostro“	5,110,434,67	Garantid	51140,698,18
Laenuid mitmesugust. arvetel	3,997,885,938,24	Akreditiivid	73,329,810,95
Osakonnad	580,798,585,96	Osakonnad	618,787,597,77
Mitmesugused arved	38,053,013,28	Mitmesugused arved	142,624,179,48
		1922 aasta puhaskasu	172,562,126,64
	6,968,830,592,95		6,968,830,592,95
Depoosid väärtsusi	1,044,110,343,08		
Inkasso dokumendid	210,095,876,55		

Juhatus: E. Aule, J. Sihver, L. Sepp.
Kaamalupeidaja: J. Randmer.

Pank võtab raha hoiule jooksvale arvele ja tähtaaja peale. Diskonteerib vekseid ja annab laenu. Ostab kulda ja hõbedat. Ostab ja müüb välisvalvutusi. Annab välja maksutühhi iga soovitava summa peale ja vahetab neid osakondades sularaha vastu. Toimetab kõike pangapöralisoonese- ja väljamaal.

Kiiesoleval aastal avab pank oma agentuurid tähtsamate postkontorite juure.
Korrespondendid — kõik suuremad pangad väljamaal.

Ujafirja „No“ järgmises, 22. numbris hakkab ilmuma **H. B. Schumacheri**

põneto ajalooline romaan
„Lord Nelsoni viimane armastus“

See romaan viib meid tagasi suure Napoleoni ajasse, kujutab meile üht tolle aja suuremat meest—Inglise admiraal Nelsoni ja teisi tähtsamaid poliitika- ning sõjamehi, nende avallikus elus ja südamlistes, intiimsetes suhetes. Kirjanik on kõik tolle ajajärgu kohta käitvad tähtsamad allikad läbi uurinud ja nende põhjal oma tegevasti ja
--- nende suhteid kirjeldanud. ---

Romaan on võimalikult väga palju lugejaid leidnud.

„Nos“ ilmub see romaan piltidega.

Soovitame lugemiseks:

V. Gerlach: Parlament.
Adm. Joh. Pitka: Minu mälestused.
O. Luts: Vähkmann ja Co.
M. Under: Pärisosa.

J. Mändmets: Saatuse tujud.
A. Tammsaare: Poiss ja liblik.
A. Adson: Käsikivi.
A. Saareste: Valitud Eesti rahvalaulud.

Ilmumas on:

H. Visnapuu: Valitud värsid.
M. Metsanurk: Taavet Soovere.

K. E. Sõst: Lapsepõlve Kungla.

Koolidele:

Füüsika, I. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.
Füüsika, II. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.
Füüsika, III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Kaubateadus, I. A. Aljak.
Kaubateadus, II. A. Aljak.
Eestlaste sugu. M. J. Eisen.
Fritjof. Norra rahvaeepos.

Lastele:

Jaunart Jauram. K. A. Lindrey.
Jaunart Jaurami Jõngermannid. K. A. Hindrey.

Jõngermannide jandid. K. A. Hindrey.
Minu kodust. Jaan Lattik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

- „AGU“** on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.
- „AGU“** on kõige pildirikkam ajakiri.
- „AGU“** ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.
- „AGU“** toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikke lugemismaterjaali.
- „AGU“** toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.
- „AGU“** ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind:

ühes kuus	120	mk.
kahes	240	„
kolmes	360	„
Üksiknumber	30	„

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kuulutuste hind: 1 lehekülg 3500 marka

1/2	„	1750	„
1/4	„	875	„
1/8	„	440	„
1/16	„	220	„

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2,

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).